

ΒΙΟΣ
ΚΑΤΖΑΝΤΩΝΗ

ΥΠΟ
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ ΦΡΑΓΓΙΣΤΑ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

*«οὐδέποτε κλέος ἐσθλὸν ἀπόλλυται,
οὐδ' ὄνομ' αὐτοῦ·
ἀλλ' ὑπὸ γῆς περ
ἔων γίγνεται ἀθάνατος»
(ΤΥΡΤΑΙΟΣ)*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1862

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.....	5
Βίος Κατσαντώνη.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.....	9
Θάνατος τοῦ Κουτζουμουσταφάμπεη.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.....	11
Μάχη τοῦ Χασάν Μπελούση.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.....	12
Μάχη του Ἄλοῦς Μπεράτη.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.....	13
Μάχη του Μπεκὸρ Τζουγαδούρου.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.....	14
Θάνατος τοῦ Βεληγκέκα.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.....	18
Ἐτέρα μάχη τοῦ Χασάν Μπελούση.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.....	19
Μάχη του Ἄγου Μουχουρτάρη καὶ θάνατος τοῦ Δίπλα.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.....	21
Μάχη του Ξηρομέρου καὶ ἀποδημία τοῦ Κατσαντώνη εἰς Λευκάδα.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.....	23
Σύλληψης τοῦ Κατσαντώνη καὶ θάνατος αὐτοῦ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.....	28
Μάχη του Σουλεμαν Τόττη.....	28

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν ἡ ἐλευθερία καταλίπη τὸν ἄνθρωπον, ἐπέρχεται ἡ ἀπαισία ἐκείνη κατάστασις ἣτις τον μεταβάλλει εἰς κτῆνος, διότι ἄνευ ἐλευθερίας ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς γῆς εἰκὼν τοῦ Πλάστου, ἀλλὰ σκιά νεκροῦ ἐπ' αὐτῆς· ἐν τῇ δουλωθείσῃ ὁμως ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν πατρίδι ἡμῶν δὲν συνέβη τοῦτ' αὐτὸ θεία συνάρσει· διότι ἂν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐβυθίσθη εἰς τὸν βαρύν τῆς δουλείας χειμῶνα μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἔπαυσαν μὴ ταῦτα ἀπὸ τοῦ ν' ἀναφαίνωνται καθ' ἅπασαν τὴν δούλην Ἑλλάδα, καὶ κατὰ τὰς μαύρας ἐκείνας τῆς δουλείας ἡμέρας, ἄνδρες πολεμισταί, ἄνδρες διατηροῦντες, οὕτως εἰπεῖν, μίαν ἔνοπλον διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας. Οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἄρματωλοὶ οἱ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 παρασκευάσαντες παροτρυνόμενοι ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ζῆν ἐλευθέρως ἐμπνεόμενοι ὑπ' ἀληθοῦς αἰσθήματος ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀντικρούσωσιν ἐκ τοῦ συστάδην τὰς πολυαρίθμους τῶν ὀθωμανῶν ὀρθὰς ἐναγκάζοντο νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ βουνά, ὅπου κρατοῦντες πάντοτε τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, ἀπήλαυον τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας. Τοῦτο συνέβη καὶ ἀλλαχοῦ μὲν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγρῶν, ἅτινα ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου δὲν ἐδέχθησαν νὰ πατήσῃ βέβηλος Τούρκου ποῦς, ἐξαιρέσει μικροῦ τινος φόρου, ὃν συνεπεία συνθήκης μετὰ τοῦ τυράννου ἐπλήρωσαν ὡς δεῖγμα ὑποταγῆς· ἀφ' ὅτου ὁμως ἀνεφάνη ἡ αἰμοχαρὴς Τίγρις τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Σατράπης τῆς Ἡπείρου Ἀλή Πασᾶς, τὰ πράγματα ὅλως παρήλλαξαν· διότι οὗτος προτιθέμενος ν' ἀποσπασθῇ προϊόντος τοῦ χρόνου, τῆς τουρκικῆς δυναστείας, καὶ ζῆσῃ ὡς τυραννίσκος ἀνεξάρτητος ἐφρόντισε ν' ἀποκτηνῶσιν ἐντελῶς τοὺς κατοίκους τῶν Ἀγρῶν, ν' ἀμαυρώσῃ πᾶν ἐλεύθερον αὐτῶν φρόνημα, καὶ καταπνίξῃ οὕτω πᾶν σπέρμα ἐλευθερίας ὅπερ ἔβλεπεν ἐνυπάρχον καὶ ἀναζωπυρούμενον ἐν αὐτῇ.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εὔρεν ὅτι δὲν ἤλπιζεν. Ὁ Κατσαντώνης μετὰ ὀγδοήκοντα ὀρεσιβίων συντρόφων ἀντιτάσσεται εἰς τὰς θελήσεις του, καὶ διαμαρτύρεται ἐνόπλιως κατὰ τῆς ἐντελοῦς ἐξουθενώσεως καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ διατηρεῖ ἀκμαῖον καὶ ζωηρὸν τὸ ὑπὲρ ἐλευθερίας αἰσθημα αὐτῶν ὅπερ κατεφλέγων αὐτοῦ τὰ στήθη τῷ ἐνέπνεε τὴν πρὸς τὸν ἀφευκτον θάνατον περιφρόνησιν.

Τὰς πράξεις τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἠκούσαμεν ἀπὸ στόματος τοῦ μακαρίτου πατρὸς μας τοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους συντρόφου τοῦ Κατσαντώνη, καὶ κρίνοντες ἐθνικὴν ζημίαν τὸ νὰ περιέλθωσιν εἰς λήθην ἐπεχειρήσαμεν τὴν δημοσίευσιν τῆς βιογραφίας αὐτοῦ, ὅπερ ἐστίν, τὸ ὁμολογοῦμεν, ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μας· καθόσον οὔτε τὸν συγγραφέα οὔτε τὸν ἱστορικὸν ἐπαγγελλόμεθα. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Ἐν Λαμῖᾳ τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1861.

ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ ΦΡΑΓΓΙΣΤΑΣ

ΤΗ ΜΑΚΑΡΙΑ ΣΚΙΑΣ

ΤΟΝ

ΠΡΟΔΡΟΜΩΝ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΤΗΝ ΔΕ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Βίος Κατσαντώνη.

ΚΑΤΖΑΝΤΩΝΗΣ¹ εἶχε πατέρα σκηνητήν ὀνόματι Μακρυγιάννην καὶ τρεῖς ἀδελφούς, ἦτοι τὸν Κουτζούκη, Χασιώτην, καὶ Λεπινιώτην, ἀνῆκε δὲ εἰς οἰκογένειαν διακρινομένην διὰ τὰ πλούτη τῆς σχετικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν. Ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς νεαρᾶς τοῦ ἡλικίας ἠγάπα τὰ ὄπλα καὶ παλαίων μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων ὁμηλικῶν, ἀνεδεικνύετο πάντοτε νικητής· ἐνῆλιξ δὲ γενόμενος συνέλαβεν ἀκάθεκτον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα καὶ ἐλυπεῖτο ἐγκαρδίως βλέπων καθ' ἐκάστην προπηλακιζομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὐ μόνον τὴν οἰκογένειαν εἰς ἣν ἀνῆκεν, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὁμογενεῖς του, ὑποτρέφων συνάμα τὸ κατὰ τῶν Τούρκων ἀκάθεκτον μῖσος του, καὶ παρασκευαζόμενος εἰς ἐπιφανεῖς μέλλοντας θριάμβους.

Εἰκοσιπενταετῆς ὁ Κατσαντώνης συνελήφθη ὑπὸ τινος Μπουλούμπαση (ἀρχῆς ἐπιτετραμμένης τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας·) ὡς αὐτουργὸς δῆθεν μιᾶς ζωκλοπῆς, ἀφοῦ δὲ ἠκίσθη ὑπὸ τούτου ἀνηλεῶς ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους ἡμέρας, στερηθεὶς συνάμα καὶ τῆς προσωπικῆς τοῦ ἐλευθερίας, λόγῳ μὲν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς γενομένης κλοπῆς, ἔργῳ δὲ πρὸς αἰσχροκέρδειαν πλουσίου ὄντος τοῦ πατρός του, ἀπελύθη τέλος ὑπ' αὐτοῦ λαβόντος βαρύτατα λύτρα.

Ὁ Κατσαντώνης ἅμα ἀφέθη τῶν χειρῶν τοῦ Μπουλούμπαση ἀφ' ἑνὸς πνέων ἐκδίκησιν κατ' αὐτοῦ διὰ τὰς ὁποίας ὑπέστη ἀδίκως βασάνους, ἀφ' ἑτέρου παραφερόμενος ὑπ' ἐμφύτου κατὰ τῶν τούρκων μίσους, καὶ ἐξ' ἄλλου φλεγόμενος ὑπ' ἀγνοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτος, ἐμμανῆς γενόμενος φονεύει τὸν Μπουλούμπασην, καὶ ἀποχαιρετήσας τὸν κοινωνικὸν βίον ἐτράπη εἰς τὸν τῶν ἀρματωλῶν ἔνωθεῖς μετὰ τοῦ Δίπλα², ἐν ἔτει 1802 τὸ 25 ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας του.

Πληροφορηθεὶς ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὸν ὑπὸ τοῦ Κατσαντώνη φόνον τοῦ Μπουλούμπαση καὶ τὴν τροπὴν τούτου εἰς τὸν κλέφτικον βίον, μαίνεται κατ' αὐτοῦ, πέμπει κατεσπευμένως διαφόρους Δερβεναγάδας πρὸς καταδίωξιν του, καὶ συλλαβῶν τοὺς γονεῖς του καθείργει αὐτοὺς εἰς τὰς δυσώδεις καὶ καθύγρους τῶν Ἰωαννίνων εἰρκτὰς ὅπου καὶ ἀπέθανον, δημεύσας συνάμα καὶ ἅπασαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν. Ὁ Κατσαντώνης ἅμα ἔμαθε τὸν ὡς ἐκ τῶν κακουχιῶν τὰς ὁποίας ὑπέστησαν εἰς τὰς εἰρκτὰς τῶν Ἰωαννίνων θάνατον τῶν Γονέων του, ἐπιγράψας ἐπὶ τῆς διαμαρτυρομένης

1 Ὀνομάσθη οὕτω, διότι ὅτε προπαρασκευάζετο νὰ τραπῆ εἰς τὸν τῶν ἀρματωλῶν βίον, τὸν παρεκάλει ἡ Μήτηρ του νὰ ἡσυχάτῃ λέγουσα αὐτῷ, Κάτζε Ἀντώνη μου, κάτζε, καὶ ἐντεῦθεν ἐπωνομάσθη Κατσαντώνης.

2 Ὁ Δίπλος ἦν ἀρματωλὸς προγενέστερος τοῦ Κατσαντώνη, ἡ δὲ λέξις ἀρματωλὸς ἢ κλέφτης δὲν εἶχε τὴν κακὴν σημασίαν ἣν ἔχει σήμερον ἡ λέξις ληστής, ἀλλ' ἐσήμαινε ἄνδρα μὴ ὑποτασσόμενον εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἐνόπλιος διαμαρτυρόμενος κατ' αὐτῶν. Τοὺς τοιοῦτους ἀρματωλοὺς μὴ δυνάμενοι ἐπὶ τέλους νὰ δουλώσωσιν οἱ βάρβαροι ἠναγκάζοντο νὰ διορίζωσιν φρουροὺς τῶν ὄρειων κατοίκων χορηγοῦντες αὐτοῖς καὶ σιτηρέσια χάρτζια Ζαΐνια πάντοτε ὅμως ὑποβλέποντες αὐτοὺς ὡς ἀποστάτας ἐφρόντιζον νὰ τοὺς δολοφονῶσι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι προεφυλάσσοντο αείποτε· ὡς τοιοῦτους δὲ θεωροῦντες αὐτοὺς καὶ οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν Ἑλληνας τοὺς διετήρουν τρέφοντες ὑπὲρ αὐτῶν τὰ ἀκραιφνέστερα αἰσθήματα.

Σημαίας του, τὸ ἱερὸν τῆς ἐλευθερίας ἔμβλημα «ἐλευθερία ἢ θάνατος » ὤμοσε τὸν ἅγιον ἐκεῖνον τῆς ἐλευθερίας ὄρκον, ἅμα τε καὶ τὸν ὄρκον τῆς ἐκδικήσεως, ὅτι μέχρι τῆς ἐσχάτης πνοῆς του δὲν θὰ φροντίζη παρὰ τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν βάρβαρον τῶν Μουσουλμάνων γεννεάν, καὶ οὕτω συνεπῆς εἰς τοὺς ὄρκους του, ἀποτελῶν μέρος, ὡς ἐρρέθη, τῆς συμμορίας τοῦ Δίπλα ἐκ δέκα μόνον συντρόφων συγκειμένης, καὶ ὑπὸ τοιούτων αἰσθημάτων συνταρασσόμενος συνῆψε μετὰ τῶν ὀθωμανῶν μάχας τινὰς, ἐν αἷς διακριθεὶς διὰ τὴν μοναδικὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἔμφυτον περὶ τὰ πολεμικὰ μεγαλοφυΐαν ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τῆς μικρᾶς ταύτης συμμορίας, συναινέσει καὶ αὐτοῦ τοῦ Δίπλα του τέως διευθύνοντος αὐτήν.

www.pentalofo.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ὁ Κατσαντώνης ὀνομασθεὶς ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας ταύτης δὲν ἐσκέπτετο, παρὰ τίνι τρόπῳ νὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς εὐαρίθμους συντρόφους του, καὶ δυνηθῆ οὕτω νὰ πράξῃ τι ἄξιον τῶν προσδοκιῶν αὐτῶν, καὶ συνάμα θεραπείσῃ τὸ κατὰ τῶν Τούρκων τῆς ἐκδικήσεως αἰσθημά του. Κατορθώσας λοιπὸν ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι Παῖδες Ἑλλήνων γενναῖοι καὶ δεξιοὶ περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, τῶν ὁποίων ἡ πειθαρχία καὶ ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ ἦτον ἀμίμητος, ὡς ἐμπνεομένων ἀπάντων ὑπὸ τῶν αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ παλληκαρισμοῦ αἰσθημάτων, ἐφρόντιζε, περιφερόμενος ὡς ἀρματωλὸς, νὰ συμπλακῇ μετὰ Τούρκων ἐν καταλλήλῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ³.

Περιφερόμενος οὕτω κατὰ τὰ μέρη τῆς Τριφύλλας τῆς Εὐρυτανίας, συνεπλάκει τυχαίως μετὰ τοῦ Δερβέναγα Ἰλιάσμπεγα ὀδηγοῦντος τριακοσίους ἄλβανούς, καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς συντρόφους του, ἐπιπίπτει ὡς μαινόμενος κατ' αὐτοῦ ξιφῆρης φονεῦει ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας, δέκα τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ἐπιτέλους τρέφας αὐτὸν εἰς φυγὴν αἰσχροῦ φονεῦει καὶ αὐτὸν ὑποστάντα πολλὰς πληγὰς ἐν ἔτει 1805 πληγωθέντων βαρέως δύο μόνον τῶν ἀγαπητῶν του συντρόφων. Ὁ δ' ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τάφος του σώζεται μέχρι τῆς σήμερον καλούμενος μνήμα τοῦ Ἰλιάσμπεγα. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον τοῦ Κατσαντώνη τρόπαιον.

Δὲν δύναται τις νὰ περιγράψῃ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν εἰς ἣν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκετο ὁ πρόδρομος τῆς ἐπαναστάσεώς μας Κατσαντώνης, τοῦτο μὲν ἡδημόνει ἀνυπομονῶν πότε νὰ ἐκδικηθῇ καθ' ὅλων τῶν Μουσουλμάνων, διὰ τὴν ἄδικον καὶ σκληρὰν στέρησιν τῶν γονέων του, τοῦ το δὲ ἠνησύχει ὑπὸ φιλοτιμίας ἀναμιμνησκόμενος ὅτι ὠνομάσθη ἀρχηγὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ Δίπλα, ὑποχωρήσαντος διὰ μοναδικῆς αὐταπαρνήσεως εἰς αὐτόν. Φλεγόμενος δὲ ἐκ φύσεως, ὡς εἴρηται καὶ ἀπὸ τὸ ζωηρὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αἰσθημα καὶ τὴν ἡδονὴν ἣν φύσει ἠσθάνετο πρὸς τὸν πόλεμον, παρεφέρετο μὲν πολλάκις εἰς πράξεις παιδαριώδεις, εἴπει ἂν τις, πολλάκις δὲ καὶ ἐμηχανᾶτο τοιαύτας διὰ νὰ ὑποκαύσῃ τὸ πρὸς τὸν πόλεμον αἰσθημα τῶν συντρόφων του· εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν παρήρχετο ἐβδομάς καθ' ἣν δὲν συνέπιπτε νὰ συμπλακῇ καὶ πολεμήσῃ μετὰ Τούρκων, ἐνῶ ἔμενον ἤρεμοι εἰς τὸ λημέρι αἴφνης ἐγείρετο, καὶ ὡς ἂν εἰ ἔβλεπε τὴν σκιὰν τῶν γονέων του περιῖπταμένην καὶ ζητοῦσαν ἐκδίκησιν παρ' αὐτοῦ, λαμβάνων τὰ ἐναποτεθειμένα ἐπὶ τῶν δένδρων Καρυοφύλλια τῶν συντρόφων τοῦτα ἐξεκένωνεν εἰς τὸν ἀέρα λέγων πρὸς αὐτοὺς ὅτι «εἶναι αἰσχύνη νὰ παρέλθουν τόσαι ἡμέραι καὶ νὰ μὴν πολεμήσωσι μετὰ Τούρκων» ἔπραττε δὲ τοῦτο μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐρεθίσῃ τὴν χολὴν τῶν περιστοιχούντων αὐτοὺς Ἄλβανων καὶ Δερβεναγάδων, οἵτινες γνωρίζοντες τὸ σύνθημα, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ πράξουν ἄλλως ἐπέπιπτον κατ' αὐτοῦ συσσωματούμενοι. Οὗτος δὲ πολεμῶν ἐπὶ τινὰς μόνον στιγμὰς ἔσυρε τὸ ξίφος καὶ διατάττων ἔφοδον ἐπέπιπτε πρῶτος κατ' αὐτῶν, καὶ οὕτω τοὺς ἐνίκα πάντοτε τρέπων αὐτοὺς εἰς φυγὴν.

³ Ἄπαντες οὗτοι οἱ ἀρματωλοὶ ἐφόρουσαν τὴν αὐτὴν πανοπλίαν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου συγκειμένην, καὶ πάντα προσερχόμενον ἐδέχοντο εὐμενῶς· καὶ εἰ μὲν ἐφαίνετο ἐφάμιλλος αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἤθελον συνάψαι μάχην, τὸν ὠπλιζόντα διὰ τῆς αὐτῆς πανοπλίας ποριζόμενοι τὰ χρήματα δι' ἐράνου τῶν λοιπῶν τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος Κατσαντώνης συνέλεγε, ἄλλως τὸν ἠνάγκαζον ἐκόντα ἄκοντα ν' ἀπέλθῃ κατειναρευόμενοι καὶ χλευάζοντες αὐτὸν ἀδυσωπήτως.

Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι διαρκούσης τῆς μάχης ἤρπαξε τὰ ὄπλα τῶν συντρόφων του, ἐρωτῶν αὐτοὺς ἂν τὰ ἔχουν γεμᾶτα, καὶ τὰ ἐξεκένωνεν ὁ ἴδιος κατὰ τῶν Τούρκων μὴ προφθάνων νὰ γεμίξῃ αἰσθανόμενος οὕτω συνεχῆ ἡδονήν.

Τα πλεονεκτήματα ταῦτα ἐλάμπρυνον ἔτι μᾶλλον τὸ ἦθος αὐτοῦ, προαναγγέλλοντα ἄνδρα γεννηθέντα ἵνα ἄρχῃ καὶ δοξάσῃ συνάμα τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

www.pentalofo.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Θάνατος τοῦ Κουτζουμουσταφάμπεη.

Ὁ αἰμοβόρος πλὴν δυστυχῶς ἀγχίνους Σατράπης τῶν Ἰωαννίνων Ἀλή Πασσᾶς βλέπων ὅτι ἡ συμμορία του Κατσαντώνη δὲν ἦτο ληστρική, ἀλλ' ἦτο ζώπυρον πραγματικῶς μελλούσης ἐπαναστάσεως, ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ πλέον δραστήρια μέτρα πρὸς ἐντελῆ ἐξόντωσιν αὐτῆς, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν ἐπὶ τῆς καταδιώξεως τῶν διαταραττόντων τὴν δημόσιον ἀσφάλειαν τὸν Ἰουσοῦφ Ἀράπην, πρὸς ἃν εἶχε δώσει ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ζωῆς καὶ θανάτου ἐφ' ὅλων τῶν χριστιανῶν. Οὗτος δὲ διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ τρόμου εἰς πάντας τοὺς χριστιανούς, συνελάμβανεν ἀνεξαιρέτως ὅλους τοὺς ὅπως δῆποτε κατηγορουμένους ἐπὶ συνδρομῇ καὶ ὑποθάλλει τοῦ Κατσαντώνη, τοὺς συνέτριβε τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀπηγχόνιζεν ἄνευ τινὸς ἐξετάσεως καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόχρεως νὰ δώσῃ εἰς οὐδένα λόγον τῶν πράξεών του.

Διοργάνισας δὲ σύστημα βασανιστηρίων καὶ μαστιγώσεων καθ' ἅπαντα τὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ὁ Ἰουσοῦφ Ἀράπης μετέβη καὶ εἰς τὸ Ξηρόμερον ὅπου ὡς ἐπληροφορήθη, συνέδραμον ὅλαις δυνάμεσι τὸν Κατσαντώνη οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ σταθμεύσας εἰς τὸ χωρίον Κατούνα, ἔπεμψε τὸν Κουτζουμουσταφάμπεην μετὰ 150 στρατιωτῶν νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν προυχόντων του Ξηρομέρου καὶ τοὺς ὀδηγήσῃ ἐνώπιόν του· ἀλλ' οἱ προύχοντες τῶν μερῶν αὐτῶν πληροφορηθέντες τὰ γενόμενα γνωρίζοντες καλῶς τὴν τύχην ἣτις τοὺς περιέμενεν καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλην ἐλπίδα, εἰδοποίησαν τὸν Κατσαντώνη, οὔτινος πάντοτε τὰ διαβήματα ἐγνώριζον ζητῶντες παρ' αὐτοῦ συνδρομήν. Ἐνῶ δὲ ὁ Κουτζουμουσταφάμπεης συλλαβὼν πέντε τῶν προκριωτέρων τοῦ Ξηρομέρου τοὺς ὠδήγει πρὸς τὸν Ἰουσοῦφ Ἀράπην. Ὁ Κατσαντώνης κατεσχόπευε τὰ διαβήματά του μακρόθεν, σκεπτόμενος εἰς ποῖον μέρος ἠδύνατο νὰ τὸν προσβάλλῃ ἀποτελεσματικότερον, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν ἑκατὸν πενήκοντα στρατιωτῶν του τὸν συνώδευον ἕτεροι διακόσιοι ἔνοπλοι χωρικοί, τοὺς ὁποίους διὰ τὸν φόβον τοῦ Κατσαντώνη εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ. Ὁ Κουτζουμουσταφάμπεης διελθὼν τὰ πλέον κινδυνώδη μέρη, καὶ νομίσας ὅτι εἶναι ἐκτὸς παντὸς κινδύνου, διέταξε τοὺς χωρικούς νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀφοῦ κενώσωσιν ὅλοι ταυτοχρόνως τὰ ὅπλα των· οὔτοι δὲ παραχρῆμα ἐκτελέσαντες τὴν διαταγὴν του ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ Κατσαντώνης ὅστις διὰ τῶν δασῶν καὶ μακρόθεν παρηκολούθει τὸν Μουσταφάμπεην ἅμα εἶδεν ὅτι μετὰ τὸν πυροβολισμὸν ἐπανῆλθον οἱ χωρικοί καὶ δὲν ἔμεινε πλέον παρὰ ὁ Κουτζουμουσταφάμπεης μετὰ τῶν 150 στρατιωτῶν του, ἀπεφάσισε πλήρης πνεύματος ἐκδικήσεως νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ καὶ κατορθώσῃ οὕτω ν' ἀποσπάσῃ τῶν χειρῶν του τοὺς ἀλυσοδεμένους προύχοντας καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐνέδρευεν εἰς τινα ὄχυράν στενωπὸν ἣν νύκτωρ εἶχε καταλάβει, κειμένην πλησίον τῆς Κεχρινιάς ὅπου τοποθετήσας καταλλήλως τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους συντρόφους του, τοὺς διέταξε μετὰ ὕφους ἀταράχου καὶ ὑπερηφάνου νὰ μὴν πυροβολήσωσι εἰμὴ ὅταν ὁ ἐχθρὸς φθάσῃ πλησιέστατα. Πλησιάσαντος δὲ τοῦ ἐχθροῦ,

βραδέως ὄδοιποροῦντος, ἤρχησαν φοβερὸν κατ' αὐτοῦ πυροβολισμόν διευθύνοντες τὰς σφαῖράς των τόσον καταλλήλως ὥστε δὲν ἐβλεπέ τις παρὰ νὰ πίπτωσι οἱ βάρβαροι ὡς στάχυς θεριζόμενοι καὶ δὲν ἔχουν παρὰ τὸν κρότον τῶν ὄπλων μεμιγμένον μετ' ἀλαλαγμῶν.

Κατὰ τὴν αἱματηρὰν ταύτην μάχην, διαρκέσασαν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν, οἱ μὲν αἰχμαλωτισθέντες προύχοντες ἐλυτρώθησαν πληρωθέντων ἐλαφρῶς καὶ τυχαίως δύο ἐξ αὐτῶν, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 145, πεσόντος πρώτου του Κουτζουμουσταφάμπεη, καὶ ἐσώθησαν πέντε οἵτινες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Καταδιωκόμενοι δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν συντρόφων τοῦ Κατσαντώνη καταγινομένων εἰς τὸν ἐντελῆ ἐξολοθρευμὸν αὐτῶν ἔκραζον φεύγοντες γεγωννία τῇ φωνῇ, «δὲν ἐχόρτασες ὄρε Κατσαντώνη ἀπὸ Τούρκους, ἄφησέ μας νὰ δώσομεν χαμπέρι τί ἔγειναν οἱ συντρόφοι μας.» ! Ὁ Κατσαντώνης τότε συγκινηθεὶς εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, καὶ ἀρκούντως ἱκανοποιηθεὶς ἀπὸ τῆς νίκης ταύτης τὸ τρόπαιον, διέταξε νὰ τοὺς ἀφήσουν καὶ οὕτω αὐτοὶ μὲν ἐσώθησαν· οἱ δὲ Κατσαντωναῖοι ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν τρεῖς καὶ ἐπληρώθησαν πέντε, ἐπιστρέψαντες συνέλεξαν τὰ τῆδε κάκεισε διεσπαρμένα ὄπλα ἀναμέσον τῶν πτωμάτων, καὶ ὅσα τῶν πολεμίων χρήματα εὔρον ἐπ' αὐτῶν, καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ σῆθηδες γενομένην διανομὴν αὐτῶν, ἀνεχώρησαν ἐγκαταλείψαντες τὴν εἰς σφαγεῖον μεταβληθεῖσαν ἐκείνην θέσιν.

Αἱ δύο αὐταὶ μάχαι τοῦ Κατσαντώνη διεσάλπισαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν ὅπερ διὰ τῶν τοσοῦτων μεταγενεστέρων κατορθωμάτων του κατέστη σεβαστὸν εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν στενάζοντας ὁμογενεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ´

Μάχη τοῦ Χασάν Μπελούση.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχή ἔκβασιν τῶν δύο πρώτων μαχῶν ὁ Κατσαντώνης θαρραλεώτερος γενόμενος περριήροχετο ἀναφανδὸν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, καὶ διαμαρτυρούμενος κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας, ἐπροκάλει τὸν μὲν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, τοὺς δὲ ἐπιτετραμμένους τὴν καταδίωξίν του Δερβenaγάδας εἰς μάχην. Οὗτοι ὅμως καὶ τοὶ ἔχοντες ἕκαστος ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πλέον τῶν τριακοσίων στρατιωτῶν ἐφρόντιζον ν' ἀποφεύγωσι τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν, ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τὰ πρόσφατα παθήματα τῶν συναδέλφων των· ἐνῶ δὲ οἱ χωρικοὶ προτροπῇ τοῦ Κατσαντώνη, ἐπρόδιδον εἰς αὐτοὺς τὰ διαβήματά του ἐρωτῶντας περὶ τῶν κλεπτῶν, ὅτι τοὺς ἀπήντων «ὄχι αὐτὰ τὰ κλέφτια, ἄλλα κλέφτια ἂν γνωρίζετε πέτε μας» καὶ μὴ τολμῶντες, νὰ τοὺς πλησιάσωσιν ἀνεχώρουν κατηρησχυμένοι.

Περιφερόμενος τοιοιτοτρόπως ὁ Κατσαντώνης τὸν Ἰούλιον τοῦ 1806 διημέρευσε εἰς τοῦ Πουλιῦ τὴν βρύσιν κειμένην παρὰ τῷ χωρίῳ Κερασόβω τῆς Εὐρυτανίας, ὅπου ἀπολαμβάνων μετὰ τῶν συντρόφων του τὰς ἀγνάς μὲν ἀλλὰ μονοτόνους ἀγροτικὰς ἡδονὰς ἤρχησεν ἐπὶ τέλος νὰ λέγῃ πρὸς αὐτοὺς, ὅτι συνήθως ἔλεγον· «ὅτι ἀρκετὸς χρόνος παρήλθε χωρὶς νὰ πολεμήσωσιν.» Συμβουλίου δὲ γενομένου ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσιν ἓνα χωρικὸν (ραγιάν) εἰς τὸν ἀρχηγὸν Χασάν Μπελούση σταθεμεύοντα εἰς τὴν μονὴν Τατάρνας, ἀπέχουσαν τῆς ἐν λόγῳ βρύσεως πλέον τῶν τριῶν ὠρῶν, καὶ τὸν προκαλέσωσιν εἰς μάχην ὅπερ καὶ ἔπραξαν. Ἀκούσας δ' οὗτος παρὰ τοῦ ἀποσταλέντος χωρικοῦ τὴν πρόκλησιν ταύτην κατεταράχθη σφόδρα, ἐνθεν μὲν διότι ἐνπεριπτώσει ἀρνήσεως προσεβάλλετο καιρίως ἢ στρατιωτικῇ του τιμῇ καὶ ἤθελε περιπέσει διὰ παντὸς εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἐνθεν δὲ διότι τὸ αἶσθημα τῆς ἰδιοσυντηρήσεως ὑπηγόρευε πρὸς αὐτὸν τὸ ἐναντίον γινώσκοντα καλῶς τὸν φόνον τῶν δύο πρὸ αὐτοῦ πολεμησάντων μετὰ τοῦ Κατσαντώνη Δερβenaγάδων συνταρασόμενος δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν ἐπίτινας στιγμάς, ἀπεφάσισε ἐπὶ τέλος μετὰ ἐναγωνίους σκέψεις νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ μάχην, καὶ οὕτω λαβὼν τοὺς ὑπ' αὐτὸν πεντακοσίους ἀλβανούς διευθύνθη πρὸς τοῦ Πουλιῦ τὴν βρύσιν, ὅπου ὁ Κατσαντώνης ἀνυπομόνως τὸν περιέμενε, προτρέπων τοὺς συντρόφους του διὰ φλογερῶν λόγων νὰ μὴ φανῶσι κατώτεροι ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν, ἣν ἔδειξαν καὶ κατὰ τὰς προλαβούσας μάχας, καὶ οὕτω, ἀφιχθέντος τοῦ Χασάν Μπελούση εἰς τὴν θέσιν ταύτην, συνεκροτήθη μάχη πεισματωδεστάτη διαρκέσασα ἐπὶ δύο ὅλας ὥρας, ἀξιούντων τὴν νίκην ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀλλ' ἐπὶ τέλος διατάξαντος τοῦ Κατσαντώνη ἔφοδον, ἔντρομος γενόμενος ὁ Χασάν Μπελούσης, ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἐν ἀταξίᾳ μεγίστῃ ὁ δὲ Κατσαντώνης καταδιώκων αὐτὸν μετ' ἀλαλαγμῶν ἐξερχομένων ἀπὸ στήθη ἀνδρείων μαχητῶν, ἐπὶ δύο περίπου ὥρας, τὸν ἠνάγκασε νὰ κλεισθῇ εἰς τι μονήδριον τῆς Μονῆς Τατάρνας καλούμενον. «Ἄμυλιανός» ὅπου καὶ τὸν ἐπολιόρησε. Βλέπων δὲ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν ἐξώσῃ ἐκεῖθεν καὶ ὅτι ἢ περαιτέρω ἐμμονή του ἀποβαίνει ματαία ἐπεσύρθη, ἐγκαταλείψας εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν θλίψιν καὶ τὸν τρόμον, φονευθέντων ἐκ μὲν τῶν Τούρκων περὶ τοὺς τριάκοντα ἐκ δὲ τῶν Κατσαντωναίων μόνον τριῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Μάχη του Άλοῦς Μπεράτη.

Μετὰ τὸν φόνον τῶν δύο ὄντως διακεκριμένων Δερβεναγάδων τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ Ἰλιάσπεγα καὶ Κουτζουμουσταφάμπεη καὶ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Χασάν Μπελούση οἱ ἀναπολειφθέντες Δερβεναγάδες, λαμβάνοντες ἐντόνους διαταγὰς τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ περὶ καταδιώξεως τοῦ Κατσαντώνη, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἐπροσποιοῦντο ὅτι τὸν καταδιώκουσιν, διὰ ν' ἀποφεύγῃ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, πράγματι δὲ ἀπέφευγον τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν, καὶ οὕτω ἐματαιοῦτο, πᾶσα περὶ καταδιώξεως αὐτοῦ προσπάθεια ἐκ μέρους τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ. Μεταξὺ ὅμως αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ ὁ Ἄλοῦς Μπεράτης ὀθωμανὸς μεγάλθυμος Δερβέναγας· οὗτος ἡγούμενος τετρακοσίων Ἄλβανῶν κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ 1806 διευθύνθη πρὸς τὰ μέρη τοῦ Βάλτου, ὅπου, ὡς εἶχε πληροφορηθῆ ὁ Κατσαντώνης διέμενεν, διημερεύοντος δὲ τοῦ Κατσαντώνη εἰς τὸ κατὰ τὴν θέσιν Μαλατείκον λημέρι, οὗτος πίπτει αἴφνης εἰς τὰς παγίδας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ἅμα λυσσώδῃ ἀγῶν ἐγείρεται ἐκατέρωθεν. Διαρκεσάσης δὲ τῆς μάχης ταύτης ἐπὶ δύο περίπου ὥρας, ὁ Ἄλοῦς Μπεράτης ἀναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ ἀποβαλὼν περὶ τοὺς τεσσαράκοντα συμπεριλαμβανομένου καὶ τινος Πάνου Τζουκαλή, περιβοήτου διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε πείραν περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ διὰ τῆς βίας παρακολουθήσαντος αὐτὸν, φονευθέντων μόνον δύο τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κατσαντώνη.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐζωγρήθη καὶ τις Μπουλούμπασης ὀνόματι «Ντούμηκας» πληγωθεὶς ἐλαφρῶς κατὰ τὸν μηρόν· οὗτος παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ Κατσαντώνη γονυκλιτῶς καὶ μὲ ὄμμα ἔνδακρυ παρακάλει αὐτὸν ἐπαναλαβὼν πολλάκις τὸ «ἀμὰν Καπετάνε» νὰ μὴν τὸν φονεύσῃ προσθεὶς συνάμα ὅτι ἔχει δύο ὀρφανὰς ἀνυπᾶνδρους ἀδελφὰς, περιμενούσας ἀπὸ μόνον αὐτὸν τὴν ἀποκατάστασίν των. Ὁ Κατσαντώνης τότε συγκινηθεὶς εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, διέταξε νὰ τὸν ἀπολύσουν, δωρήσας αὐτῷ συνάμα χρυσὸν νόμισμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Μάχη του Μπεκὺρ Τζουγαδούρου.

Μολονότι ἅπαντες οἱ μετὰ τοῦ Κατσαντώνη μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης πολεμήσαντες Δερβεγανάδες κατετροπώθησαν ὑπ' αὐτοῦ, μόλα ταῦτα ἔνιοι τούτων οἵτινες δὲν συνέπεσε νὰ πολεμήσωσι μετ' αὐτοῦ ἐρειδόμενοι εἰς τὴν ἑαυτῶν φιλαυτίαν ἐνόμιζον ὅτι δύνανται ἐν πάσῃ περιστάσει νὰ πολεμήσωσι, ἰδίᾳ δὲ ὁ Μπεκὺρ Τζουγαδούρος, διακρινόμενος παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς διὰ τὰ στρατιωτικά του προτερήματα, οὗτος συγκεντρώσας εἰς ἑαυτὸν περὶ τοὺς πεντακοσίους λογάδας Ἀλβανούς, ἤρχισε ν' ἀκολουθῆ τὰ ἴχνη τοῦ Κατσαντώνη περιφερομένου εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Βάλτου· καὶ οὕτω τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνεπλάκει τυχαίως μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν θέσιν «Ληστή» ὅπου σύναψε μάχην πεισματωδεστάτην διαρκέσασαν πλεόν τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὁ Κατσαντώνης πληγθεὶς καιρίως κατὰ τὸν μηρόν διέταξε τακτικὴν ὑποχώρησιν, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν παραχρῆμα ἐκτελέσαντες τὴν διαταγὴν του παρέλαβον αὐτὸν μετὰ τριῶν ἄλλων πληγωθέντων καὶ πολεμοῦντες ἀνεχώρησαν, ἀποβαλόντες καὶ δύο ἐτέρους συντρόφους· ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς εἴκοσι.

Περιφερομένων δ' αὐτῶν εἰς τὰ δάση ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα ὁ Κατσαντώνης ἐνοσηλεύετο ὑπὸ τινος συντρόφου του ἐμπειρικοῦ ἰατροῦ Ἀθανασίου Ντουφεκιᾶ ὅστις βλέπων ὅτι τὸ κάταγμα τοῦ ὀστοῦ τοῦ μηροῦ ἦτο τραῦμα σπουδαῖον καὶ χρῆζον ἀνωτέρας ἰατρικῆς βοηθείας, παρήγγειλεν νὰ τὸν ἀποστείλωσιν εἰς Κέρκυραν διατελοῦσαν τότε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας, ὅπου μεταχθεὶς καὶ νοσηλευθεὶς ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας, βοηθεία τῶν ἐκεῖσε ἐπιστημόνων Εὐρωπαϊῶν Ἰατρῶν, ἐθεραπεύθη ἐντελῶς· καὶ οὕτω ἐπανελθὼν καὶ ἀσπασθεὶς ἐκ νέου τοὺς ἀρειμανίους συντρόφους του, ἐξηκολούθησε τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον εἶχε χαράξει ὁδὸν πνέων μένεα κατὰ τῶν Τούρκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

Θάνατος τοῦ Βεληγκέκα.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κατσαντώνης μετέβη εἰς Κέρκυραν πρὸς θεραπείαν τῆς ὁποίας εἶχεν ὑποστῆ πληγῆς, συνέδεσε στενωτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ ἐκεῖσε Ρώσου στρατηγοῦ Παπαδοπούλου, ὅστις θαυμάζων τὰ κατορθώματά του, καὶ βλέπων ὅτι διὰ τῶν ἀρματωλῶν καὶ ἰδίως δι' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὸν λαὸν τῆς δούλης Ἑλλάδος εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ δυνηθῆ οὔτω ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του νὰ φανῆ χρήσιμος τῇ φιλτάτῃ μὲν ἀλλὰ δεδουλωμένη αὐτοῦ πατρίδι, τῷ ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀναδείξῃ ἀρχηγὸν αὐτοῦ τοῦ κινήματος προμηθεύων αὐτῷ συνάμα πάντα τὰ πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντα. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον παρήγγειλεν αὐτῷ ὅπως ἀφοῦ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ τῶν λοιπῶν ἀρματωλῶν οἵτινες ἦσαν διεσκορπισμένοι εἰς διάφορα τῆς δεδουλωμένης Ἑλλάδος μέρη, ἔλθωσιν ἀκολούθως πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ περὶ τῆς περαιτέρω ἐνεργείας τοῦ μελετωμένου σχεδίου.

Ἀκολουθήσας ὁ Κατσαντώνης κατὰ γράμμα τὰς παραγγελίας τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ, καὶ συνεννοηθεὶς ἅμα τῇ ἀφίξει του μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ μετὰ πολλῶν ἀρματωλῶν, περιήρχετο ἀναφανδὸν τὰ ὀρεινότερα μέρη τῶν Ἀγράφων, καὶ κρατῶν πῦρ καὶ σίδηρον ὕβριζε δημοσίως τὸν πῶγωνα του Ἀλῆ Πασᾶ (ὕβρις θεωρουμένη παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς ὡς ἀνωτάτη τῶν ὕβρεων) προτρέπων τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν.

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ὅστις πάντοτε ὡς φάσμα ἔβλεπεν ἐνώπιόν του τὸν ἀτρόμητον τοῦτον ἀθλητὴν πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα καὶ βλέπων ὅτι τὸ πρᾶγμα ὀσημέραι λαμβάνει σπουδαιότερον χαρακτήρα, καθόσον τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα διεδίδετο πανταχόθεν, ὡς πύρινος χεῖμαρρος, πλήρης ὀργῆς καὶ πνεύματος ἐκδικήσεως προσεκάλεσε τὸν περίφημον καὶ ὄντως ἄξιον πολέμαρχον Βεληγκέκαν ἐν ἔτει 1807 κατὰ μῆνα Μάϊον διατάξας αὐτὸν νὰ σπεύσῃ βήματι στρατιωτικῶ πρὸς κατατρόπωσιν αὐτοῦ. Ὁ Βεληγκέκας ἐνδούς παραχρῆμα εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην ὑπεσχέθη νὰ φέρῃ σιδηροδέσιμον εἰς Ἰωάννινα τὸν Κατσαντώνη καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλὰ συνάμα παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ λάβῃ κατ' ἐκλογὴν του ὅσους ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἠθέλε. Παραδεχθέντος δὲ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τὴν πρότασιν ταύτην· ὁ Βεληγκέκας παραχρῆμα διέταξεν ὅλον τῶν ἐκ δέκα χιλιάδων εἰς Ἰωάννινα σταθμεύοντα στρατόν, νὰ τεθῆ εἰς παράταξιν. Παραταχθέντος δ' αὐτοῦ, λαμβάνει κατ' ἐκλογὴν του διερχόμενος ἔφιππος τὰς τάξεις ὀκτακοσίους λογάδας Ἀλβανοὺς καὶ στρατεύει πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγράφων, χρῆσιν ποιούμενος τῶν σκληροτέρων βασάνων καὶ ἐνσπείρων οὔτω τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δ' αὐτὸν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπείρων Δερβεναγάδων, εἶχε κυρίως ἀρωγὸν τὸν ἐπ' ὠμότητι διαβόητον Ἰουσοῦφ Ἀράπην. Ὁ Κατσαντώνης ὁ μηδέποτε στρέψας τὰ νῶτα βλέπων ὅτι εἰς τὸ ἐκλεκτὸν σῶμα τοῦ ὠκύποδος καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπείρου Βεληγκέκα δὲν ἠδύνατο ν' ἀντισταθῆ ἀποτελεσματικῶς, ἐδίστασε

μὲν ἐπὶ τινὰ χρόνον νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ μάχην, κορυφωθέντος ὅμως τοῦ αἰσθήματος τοῦ ἥρωισμοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ καὶ κατ' αὐτοῦ καὶ οὕτω καταλαβὼν τὴν θέσιν «Ἀλαμάνου» τῶν Ἀγράφων. Εἶδοποίησε τὸν Βεληγκέκον διὰ τῶν ποιμένων ὅτι τὸν περιμένει εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν, ὅπου καὶ πραγματικῶς τὸν περιμένει.

Ὁ Βεληγκέκας ὄν λίαν ὠκύπους ἐπροπορεύετο τῶν ἄλλων, δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας μετὰ τριάκοντα μόνον Τζοχαταραίων καὶ τοῦ Γραμματέως του Ἰωάννου Ῥάγκου, νῦν ὑποστρατήγου, μὴ δυναμένων τῶν λοιπῶν νὰ τοὺς ἀκολουθῶσι κατὰ βῆμα ἐνῶ δὲ ἐπροχώρει διευθυνόμενος πρὸς τὸ μέρος ὅπου ὁ Κατσαντώνης τὸν περιέμενε, πλήρης ζέσεως ἐλπίδος καὶ πεποιθήσεως εἰς ἑαυτὸν, ὁ Καραϊσκάκης, ὁπαδὸς τοῦ Κατσαντώνη, λαμβάνει τὸ τηλεσκόπιον καὶ παρατηρήσας μετὰ προσοχῆς τὴν προπορευομένην ἐμπροσθοφυλακὴν διέκρινε τὸν Βεληγκέκον προπορευόμενον πεζὸν ὡς ἐκ τῆς ἐνδυμασίας του διότι τὸν ἐγνώριζεν ὅτε ἦτον εἰς Ἰωάννινα.

Ὁ Κατσαντώνης τότε ἐγερθεὶς εἶπε πρὸς τοὺς συντρόφους του νὰ τοποθετηθῶσι καταλλήλως νὰ μὴν πυροβολήσωσι, παρ' ὅταν ὁ ἐχθρὸς προσεγγίσῃ καὶ νὰ πυροβολήσωσι ὅλοι κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Βεληγκέκα, καθ' ὅσον ἂν δὲν κατορθώσουν νὰ τὸν φονεύσωσι, ὁ ὄλεθρός των εἶναι ἄφευκτος, καὶ οὕτως ἀναπτέρωσε τὸ θάρρος καὶ μετέδωκεν εἰς πάντας τὴν ἑαυτοῦ ἀφοβίαν. Ἐνῶ δὲ ὁ Βεληγκέκας ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν δεκαπέντε περίπου βημάτων, πυροβολήσαντες ἄθροοι κατ' αὐτοῦ, τὸν φονεύουσι ἀνακράξαντα γεγονιὰ τῆ φωνῆ εἰς τοὺς πρώτους πυροβολισμοὺς «ὄ, λὲ, λὲ μὲ μπράβεν Γιαούρ» ὃ ἐστὶ μῆθερμηνευόμενον «πῶ, πῶ, πῶ μὲ ἐφόνευσαν οἱ Χριστιανοὶ (γιαουρίδες)» συνάμα δὲ ἐπιπεσόντες λυσσωδῶς καὶ ξιφῆρεις κατ' αὐτοῦ, καὶ κατακερματίσαντες αὐτὸν φονεύουσι δέκα περίπου αλβανούς, πληγώνουσι τὸν Γραμματέα αὐτοῦ Ἰωάν. Ῥάγκον θραύσαντες τὴν σιαγόνα του, καὶ μετὰ τοῦ τὸ ἀλαλάζοντες, ἀνέβησαν ἐπὶ τινος παρακειμένου λόφου ὅπου ἐχόρευον τὸν πυρὸρίχιον ἐκείνον χορόν.

Ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς τοῦ Βεληγκέκα, ἀκούσας τοὺς πυροβολισμοὺς ἔσπευσε καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων τῆς ὥρας λεπτῶν φθάνει εἰς τὸ θέατρον τῆς σφαγῆς, ἰδὼν ὅμως τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ φονευόμενον τὸν γραμματέα κατεαγμένην ἔχοντα τὴν σιαγόνα καὶ δέκα ἄλλους φονευμένους, ἔμεινε ὡσεὶ ἐμβρόντητος, καὶ κατελήφθη ἀπὸ πανικοῦ φόβου καὶ μοναδικῆς δειλίας εἰς τὴν θέαν τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀπροσδοκῆτου τούτου θεάματος ὥστε δὲν ἐτόλμησε ποσῶς νὰ πλησιάσῃ τοὺς Κατσαντωνάιους οἵτινες ἀφοῦ ἐχόρευσαν ἐπὶ τρεῖς περίπου ὥρας ἀγαλλομένοι ἐπὶ τῷ κατορθώματι, ἀνεχώρησαν νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι, λαβόντες νίκην περίδοξον καὶ καταγελῶντες τοῦ ἐχθροῦ, μὴ τολμώντος νὰ προσβάλλῃ μηδὲ νὰ καταδιώξῃ αὐτούς. Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Ἀλβανοὶ παραλαβόντες τὸ ἄπνουν τοῦ Βεληγκέκα σῶμα, καὶ κηδεύσαντες αὐτὸ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μὲ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸν βαθμὸν του διαπρεπεῖς στρατιωτικὰς τιμὰς, ἀνεχώρησαν κατησχυμένοι, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνήγειρον μνημεῖον αὐτοῦ σωζόμενον ἕως τὴν σήμερον. Περιεργείας χάριν παρεθέτομεν ἐνταῦθα τὴν τε περιγραφὴν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ αἰμοβόρου Βεληγκέκα καὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ συνδιάλεξιν αὐτοῦ, διαταχθέντος νὰ σπεύσῃ πρὸς καταδίωξιν τοῦ Κατσαντώνη, ἐραμισθέντες ταύτην ἐκ τῆς ἐφημερίδος «ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ.»

«Ὁ Μουσταφᾶς Βεληγκέκας ἦτον Ἀλβανός, πεντηκοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἀπολαύων ὑπολήψεως παρὰ πᾶσιν, ἔνεκα τῆς μέχρι κακουργημάτων παρεκτρεπομένης αὐθαδείας του, μισητὸς δὲ τοῖς Ἑλλησι διὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας του πρὸς κατάπνιξιν τῶν ἐπὶ τοῦ Πίνδου, τῆς Ὀσσας, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Ἀγράφων

ἀκουομένων φωνῶν τοῦ πατριωτισμοῦ, καὶ παντελῆ ἐξόντωσιν τοῦ ἀναβλαστάνοντος τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας δένδρου. Κρυπτόμενος ὑπὸ τὴν κραταιὰν τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων αἰγίδα τοῦ ὁποίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπαράτου Ἀθανασίου Βάγια ἦτο σύμβουλος ἐξ ἀπορρήτων, ἔπραττεν ἀναφανδὸν τὰ αἰσχροτέρα κακουργήματα, οἷον διακορεύσεις παρθένων, συνελάμβανε τοὺς υἱοὺς διὰ τὴν λύτρωσιν τῶν ὁποίων ἀπήτει μεγάλα παρὰ τῶν πατέρων λύτρα, ἐβασάνιζε τοὺς ποιμένας κρεουργῶν αὐτοὺς πρὸς ἐκμυστέρεισιν τῶν κατ' αὐτὸν κεκρυμμένων θησαυρῶν των, τέλος δ' εἶπειν ἦτο ἢ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Σατανᾶ προσοποποίησις καὶ δυνάμεθα μετὰ θάρρους νὰ εἴπωμεν ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ κακοῦργος οὗτος, μήτε ὁ Βλαχάβας ἤθελε βασανισθῆ μήτε ὁ Δημήτριος κτισθῆ, μήτε ὁ Γέρο-Δράκος κρεουργηθῆ. Φαντασίαν γόνιμον πρὸς ἐφεύρεισιν βασανιστηρίων ἔχων, παρέσχε πάντοτε τὴν ἀρρώγόν του σύμπραξιν εἰς ἐκτέλεισιν ἀπαισίων κακουργημάτων πραττομένων μυστικῶς ὑπὸ τοῦ κακούργου τούτου· οὗτος δὲν ἐγεννήθη ὑπὸ γυναικὸς, οὔτε ἐθήλασε μαστοὺς μητρὸς, ἀλλ' ὑπὸ λεαίνης γεννηθεὶς, ἀνετράφη ὑπὸ υἱίνης καὶ ἐδιδάχθη ὑπὸ τίγρεως τὸ ἀνήκουστον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα μισὸς του. Αὐθάδης πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, δειλὸς ἀπέναντι ἰσχυρῶν ἀντιπάλων, στρατοπεδεύων ὡς Δερβένεγας ἐπὶ τῶν Ἀγράφων, ἀπέφευγε πάντοτε τὴν μετὰ τοῦ Κατσαντώνη συναπάντησίν του, ἂν καὶ πολλάκις προσεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ. Προβλέπων τὸ ἀσθενὲς τῶν δυνάμεων του ἀπέναντι τοῦ γίγαντος ἐκείνου τῶν Ἀγράφων, ἀπεμακρύνετο τοῦ τόπου ἔνθα εὐρίσκετο ὁ Κατσαντώνης ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου τέλος δὲν διέφυγε.

«Ἄκουσόν με Μουσταφᾶ! τῷ εἶπεν ὁ Ἀλῆς εἰσερχομένῳ, ἓνα μόνον πόθον ἔχω, μία μόνη ἐπιθυμία κατατρώγει νυχθημερὸν τὰ σπλάγχνα μου! μάθε ὅτι εἶμαι φιλόδοξος! δὲν θέλω νὰ εἶμαι ἀπλοῦς τῆς Ἡπειροῦ σατράπης, ὑποτελῆς τοῦ Σουλτάνου! θέλω καὶ ἐγὼ νὰ γίνω ἀνεξάρτητος, θέλω νὰ γίνω Σουλτάνος τῆς Ἑλλάδος! καὶ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου μου τούτου, εἶμαι ἰκανὸς τὰ πάντα νὰ θυσιάσω, δύναμαι ν' ἀποθάνω μὲ τὴν μονομερῆ εὐχαρίστησιν ν' ὀνομάσουν τὸ πτώμα μου, πτώμα Σουλτάνου τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς ἀλαζονείας ταύτης, διὰ τὴν μὴ πραγματοποίησιν τῆς ὁποίας δὲν θ' ἀποθάνω εὐχαριστημένος, ἔπιξα πᾶν ἀνθρώπινον αἴσθημα, ἐφάνην θυριώδης, ἔσφαξα τόσους ἀνθρώπους ἔπια αἷμα τουσούτων ἀθῶων ἂν καὶ γνωρίζω ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ μετανοήσω πικρῶς διὰ τὰ ἐγκλήματά μου. Ἄλλ' ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ἔχων συμμάχους ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς συνώμοσε κατ' ἐμοῦ, ἐναντιούμενος εἰς τὴν ἐκτέλεισιν τῆς διακαεστέρας τῶν εὐχῶν μου· ἀφοῦ ἔστειλε κατ' ἐμοῦ τὸν Βλαχάβαν, τὸν Δημήτριον, τὸν Γεροδράκον, καὶ τόσους ἄλλους ἤδη στέλλει τὸν Κατσαντώνη ὅστις σφάζων καθ' ἑκάστην τοὺς πρὸς καταδίωξιν του στελλομένους στρατοὺς μου ἀπειλεῖ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, καὶ ἴσως αὔριον θὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ συλλάβῃ καὶ βαπτίσῃ τὸν Ἀλῆν. Τρέμω εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ φοβεροῦ ὀνόματός του καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω νύκτα καὶ ἡμέραν, φοβούμενος εἰς τὸν ἐλάχιστον θόρυβον, φρικιῶν εἰς πᾶν ἐκπυρσοκρότημα νομίζων ὅτι τοῦτο ἀγγέλλει τὴν εἰς τὰ Ἰωάννινα θριαμβευτικὴν τοῦ Κατσαντώνη εἴσοδον. Πολλάκις ἀπεφάσισα νὰ φύγω μακρὰν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα φοβούμενος τὸν Κατσαντώνη, ἐξήντησα τὰς δυνάμεις μου, ἔχασα τοὺς καλλιτέρους μου στρατηγούς ἔτεινες ἔπεσαν ὑπὸ τὴν τρομερὰν τοῦ Κατσαντώνη μάχαιραν, ἣτις ἀφήνουσα ὀπισθεν αἱματηρὰ τῆς διαβάσεώς της σημεῖα θριαμβευτικῶς προχωρεῖ πρὸς τὰ Ἰωάννινα, μάχαιραν, ἣτις ἐχάραξε τὴν παρακμὴν μου καὶ θὰ βαφῆ εἰς τὸ αἷμα μου». Ἐνῶ ὠμίλει ὁ Ἀλῆς, ἡ μορφή τοῦ Βελῆ Γκέκα ἠλλοιοῦτο διαφοροτρόπως, ἐγνώριζε τὸ δύσκολον τῆς ἀνατιθεμένης αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως, ἤξευρε

καλῶς, ὅτι ἡ κεφαλή του ἤθελε πέσει ὑπὸ τὴν φοβερὰν τοῦ Κατσαντώνη μάχαιραν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως γνωρίζων τὴν ἔνεκα τῆς ἀρνήσεώς του ἐπικειμένην ἔκρηξιν τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀλῆ, καὶ τότε δὲν ἐξήρχετο ζῶν τῶν ἀνακτόρων, μετ' ἀλγεινὴν σκέψιν εἶπε τέλος μὲ φωνὴν ὀπωσοῦν βροντώδη.

«Αὔριον ἢ ἡ κεφαλή τοῦ Βεληγκέκα θὰ στολίση τὸ λημέρι τοῦ Κατσαντώνη ἢ ἡ κεφαλή τοῦ Κατσαντώνη θὰ στολίση τὴν θύραν τοῦ παλατίου τοῦ Ἀλῆ», ὅστις ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Βεληγκέκα. Εὗγε παιδί μου Μουσταφᾶ τῷ εἶπε. Ἄν μου φέρης τὴν κεφαλὴν τοῦ Κατσαντώνη, θὰ γίνω Σουλτάνος τῆς Ἑλλάδος, καὶ θὰ σὲ κάμω Πασᾶ τῆς Ἡπείρου κλπ.

www.pentalofo.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Ἐτέρα μάχη τοῦ Χασάν Μπελούση.

Ὁ Χασάν Μπελούσης, μετὰ τὴν φοβερὰν ἦταν τὴν ὁποῖαν ὑπέστη κατὰ τὴν μάχην ἣν εἶχε συνάψει μετὰ τοῦ Κατσαντώνη εἰς τοῦ Πουλιῦ τὴν βρύσιν περὶ ἧς ἀνωτέρω εἴρηται ἐν κεφ. Γ΄, καίτοι ἐπιτετραμμένος τὴν καταδίωξιν αὐτοῦ, ἐπροσπάθει παντὶ σθένει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν μετ’ αὐτοῦ συμπλοκὴν, καὶ περιδιαβάζων ἀπλῶς τὰς πόλεις καὶ χωρία ἐπροσποιεῖτο ὅτι τὸν κατεδίωκε, καταληφθεὶς δὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1808 ὑπὸ δριμύως καὶ δυσκαρτερῆ του ψύχους, ἀπεφάσισε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ χωρίον Σπινάσα τῆς Εὐρυτανίας ὅπερ κατὰ συγκυρίαν ἦτον ὑπὸ τοῦ Κατσαντώνη προκατειλημμένον, διαμοιράσαντος τοὺς ὑπ’ αὐτὸν εἰς τὰς καλλιτέρας τῶν οἰκιῶν. Φθάσας λοιπὸν ὁ Χασάν Μπελούσης εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωρίου μετὰ τριακοσίων μαχητῶν καὶ μὴ ἰδὼν τὴν ἐν αὐτῷ διαμονὴν τοῦ Κατσαντώνη, διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ διαμοιρασθῶσιν ἀναλόγως εἰς τὰς διαφόρους οἰκίας καὶ οὕτω ἐνῶ εἰσῆρχετο ἐν τῷ χωρίῳ, ἀντὶ πάσης ἄλλης φιλοφρονήσεως ἦν ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν κατὰ τὸ σῆμα περιέμενεν, ὑπεδέχθη ὑπὸ ῥαγδαίου πυροβολισμοῦ τὸν ὁποῖον παρηκολούθησε πεισματώδης καὶ πολυαίμακτος συμπλοκῇ, ἣτις συνοδευομένη μετὰ τῶν γοερῶν φωνῶν τὰς ὁποίας ἐξέπεμπον οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι καταληφθέντες ὑπὸ τρόμου, παρίστα θέαμα φρικτὸν. Διαρκεσάσης δὲ τῆς καρτερᾶς ταύτης μάχης ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν, καθ’ ἣν ὁ Χασάν Μπελούσης μάτην ἠγωνίσθη νὰ κυριεύσῃ τὸ χωρίον οἱ Κατσαντωναῖοι ἐπέπεσον ἀκράτητοι κατ’ αὐτοῦ, καὶ οὕτω ἔτρεψαν αὐτὸν εἰς φυγὴν ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ, διώξαντες τοῦτον, μέχρι τοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ῥηθέντος χωρίου κειμένου ποταμοῦ· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπανῆλθον ἐνδόξως εἰς τὰ ἴδια φέροντες κατὰ τὴν συνήθειάν των πολλὰς τουρκικὰς κεφαλὰς, φονευθέντων καὶ πνιγόντων ἐκ μὲν τοῦ Χασάν Μπελούση περὶ τοὺς τεσσαράκοντα, ἐκ δὲ τῶν Κατσαντωναίων, ἐφονεύθη εἰς καὶ ἐπληρώθησαν τέσσαρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ´

Μάχη του Ἴαγου Μουχουρτάρη καὶ θάνατος τοῦ Δίπλα.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ περιφήμου Βεληγκέκα καὶ τὴν κατατρόπωσιν ὄλων τῶν μετὰ τοῦ Κατσαντώνη πολεμησάντων Δερβεναγάδων, οὗτοι ἀπέφευγον ὡς ἐρρέθη, τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν, ἐναντίον τῶν ἐπανειλημμένων διαταγῶν τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ καὶ οὕτω ὁ Κατσαντώνης ἀναφανδὸν περιεφέρετο ἀκαταδίωκτος. Εὐρισκόμενος δὲ ὁ Ἄλῃ Πασᾶς εἰς Πρέβεζαν χάριν διασκεδάσεως καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ τὴν καταδίωξιν τοῦ Κατσαντώνη ἐπιτετραμμένοι Δερβεναγάδες δὲν ἐτόλμων νὰ συμπλακῶσι μετ' αὐτοῦ, προσεκάλεσε κατεπειγόντως τὸν μέγα ἔχοντα ὄνομα καὶ περιφανῆ πολέμαρχον Ἴαγου Μουχουρτάρην, διατάξας αὐτὸν σατραπικῶς νὰ σπεύσῃ ὁ ἴδιος πρὸς κατατρόπωσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφοδιασθῆ μετ' ὅσῃν ἔκρινεν ἀναγκαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν, οὗτος δὲ ἀφ' οὗ ὠμίλησεν μετ' αὐτοῦ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον παριστῶν εἰς αὐτὸν τὸ δύσκολον καὶ κινδυνῶδες τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑπήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς του, καὶ συγκροτήσας στρατὸν φοβερὸν ἐκ χιλίων λογάδων Ἀλβανῶν, διευθύνθη εἰς θέσιν Γρεβανοῦ «διάσηλον», ὄριον ἀποχωρίζον τὸν Δῆμον Κτημενίων τῆς Εὐρυτανίας ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς χώρας, ὅπου ἄλλοι μὲν τῶν Κατσαντωνναίων διασκεδάζοντες ἀφρόντιδες ἔρριπτον εἰς τὸ σημάδι, ἄλλοι ἐκοιμῶντο ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ χόρτου, καὶ ἄλλοι ἔτρωγον ὑπὸ δένδρα ἀμεριμνῶντες διὰ τὰς ἀσθενεῖς καταδιώξεις τῶν Ἀλβανῶν· ἐνῶ δὲ διεσκέδαζον παίζοντες, αἴφνης ἐκπυρσοκρότησις πιστολίου τοῦ φυλάττοντος σκοποῦ ἀναγγέλλει εἰς αὐτοὺς τὴν προσέλευσιν Τούρκων, καὶ παραχρῆμα ἀρπάζουσι τὰ καριοφύλια των, καὶ πρὶν ἢ τοποθετηθῶσιν εἰς μάχην, περιεζώσθησαν πανταχόθεν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ἐντέχνως τοποθετηθέντων καὶ τοῦτο διότι τὸ ὄροπέδιον αὐτὸ σύδενδρον ὄν τοὺς ἀπέκρουπτεν ἀπὸ τὰς ὄψεις των. Οἱ Κατσαντωνναῖοι εἴθιζον μόνον μίαν παταρίαν νὰ ῥίπτωσι καὶ μετὰ τοῦτο νὰ ἐπιπίπτωσι ξιφήρεις κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διασπῶσι τὰς φάλαγγας αὐτῶν διασκορπίζοντες τούτους τῇ δὲ κάκεισε. Τοῦτ' αὐτὸ ἠθέλησαν νὰ πράξουν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κενώσαντες τὰ ὄπλα των ἐφορμῶσι ξιφήρεις, καὶ ὡς μαινόμενοι λέοντες κατ' αὐτῶν, προσπαθοῦντες καὶ τὰ τὸ σύνητες νὰ τοὺς τρέψωσιν εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἀδύνατον διότι ὁ Ἴαγου Μουχουρτάρης μένων ἔφιππος καὶ ξιφήρης ὀπισθεν τοῦ στρατοῦ του, ἠπεῖλει τὸν παραχρῆμα θάνατον τοῦ ὀπισθοπορήσαντος· ἡ δὲ ἀπειλή του αὕτη ἐκτελεσθεῖσα κατὰ τινων τοὺς ὁποίους στρέψαντας τὰ νῶτα τοῖς πολεμίοις, ἐφόνευσεν αὐτοχειρὶ, ἠνάγκασε τοὺς ἄλλους νὰ ὑπακούσωσι τυφλῶς· ἐν τῷ ἅμα δὲ διέτασε μέρος τοῦ στρατοῦ του νὰ τοὺς περιφράξῃ ξυλίνους περισταυρώμασι, καὶ οὕτω ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς θέσεις των, μάτην προσπαθήσαντες νὰ διασχίσωσι τὴν ἐχθρικὴν φάλαγγα. Ὅθεν ἀγῶν πεισματώδης καὶ πολυαίματος ἐγείρεται ἐκατέρωθεν, οἱ μὲν Κατσαντωνναῖοι οἱ ἀνδρείαν ἔχοντες ἀκαταγώνιστον ἀδιαλείπτως προβαίνουσιν ἐπιπίπτοντες καὶ πολεμῶσι καρτερικῶς, οἱ δὲ Τούρκοι ἂν καὶ πίπτουσιν σωρηδὸν ὑπὸ τὸν ἐκδικητικὸν σίδηρον αὐτῶν, ἀντικρούοντες τὴν ἔφοδον· ἔμενον εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἐνῶ πίπτουσιν οἱ ἔμπροθεν, οἱ ἀκόλουθοι λαμβάνουσι τὰς θέσεις των· καὶ οὕτω φάλαγγες διεδέχοντο φάλαγγα, καὶ σφαῖραι ὡς βροχὴ ἐξηκοντίζοντο ἐκατέρωθεν. Ὁ Κατσαντώνης ἐπιχειρεῖ νέαν προσβολὴν μετὰ τὰ μεγάλης μανίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀποκρουσθεὶς καὶ μὴ δυνηθεὶς

νὰ διασχίση τὴν πεπυκνωμένην ἐχθρικὴν φάλαγγα ἐπανῆλθε εἰς τὰ αὐτὰ, ὅτε πλέον ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, βλέπων ἑαυτὸν στενωῶς περικυκλωθέντα πανταχόθεν, καὶ ὅτι συνετριβόντο οἱ σύντροφοί του κατὰ τῆς συμπαγοῦς ἐχθρικῆς φάλαγγος, ὡς ἄγρια κύματα κατὰ κρημνοῦ, ἀπεφάσισε διὰ νέας ἀπελπιστικῆς ἐφόδου νὰ διασχίση τὰ ἀδιάσχιστα τῶν ἀπίστων στίφη καὶ νὰ φύγη παλαίων σῶμα πρὸς σῶμα. Δοθέντος δὲ τοῦ συνθήματος τῆς τελευταίας ταύτης καὶ ἀπελπιστικῆς ὄντος ἐφόδου, ἤρξατο μάχη ἔτι πεισματωδεστέρα, ἣτις ἐπήνεγκε γενικὴν σφαγὴν καὶ ἀκαταλόγιστον φθορὰν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μουχουρτάρη, οὔτινος αἱ τάξεις διελύθησαν καὶ αἱ θέσεις ἐγκαταλείφθησαν· ἀποβαλόντος πλέον τῶν 150 ἀνδρῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπήνεγκε καὶ τὸν θάνατον δώδεκα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κατσαντώνη, οἵτινες λέοντα ἔχοντες ἀρχηγὸν ὡς λέοντες ἐπολέμησαν, ἐν οἷς καὶ τὸν τοῦ ἀρειμανίου καὶ πρῶην ἀρχηγοῦ τοῦ Κατσαντώνη Δίπλα, οἱ δὲ λοιποὶ κρατοῦντες τὰ ξίφη ἀνὰ χεῖρας καὶ θύοντες καὶ ἀπολύοντες, διῆλθον διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, διασωθέντες οὕτω. Ἐν τῇ τρομερᾷ ταύτῃ σφαγῇ ὁ ὀπαδὸς τοῦ Κατσαντώνη Ἰωάννης Φραγγίστας ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος· Ἄλβανός τις συλλαμβάνει αὐτὸν ἀπὸ τὴν χεῖρα, οὗτος νομίσας ἐν τῇ ταραχῇ ἐκείνῃ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεπυκνωμένου καπνοῦ ὅτι εἶναι τις ἐκ τῶν πέντε συντρόφων τῶν μετὰ τοῦ Κατσαντώνη τὴν προτεραίαν ἐνωθέντων, πληγῶθεις, τὸν ἐρωτᾷ μήπως ἐπληγώθη καὶ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ συνδρομὴν. Ὁ Ἄλβανός τότε ἀνεβόησε λέγων «τὸν ἔπιασα ζωντανὸν τὸν Γκιαούρη!» καὶ ἰδοὺ ἄρχεται φοβερά μεταξὺ αὐτῶν πάλη, λυσσῶντες τότε διηγωνίζοντο ἐκάτεροι, καὶ ἐπὶ πολὺ ἡ πάλη φαίνεται ἀμφίροπος· βλέπων δὲ ὁ Φραγγίστας ὅτι οἱ σύντροφοί του ἀπεμακρύνθησαν, καὶ ὅτι ἔμεινε μόνος ἀνὰ μέσον σμῆνους πολεμίων, καὶ μὴ ἔχων ὄπλον τι πλήρες, ὑψώνει τὸ καριοφύλι του καὶ κτυπᾷ διὰ τοῦ κοντακίου τὸν Ἄλβανὸν εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅστις ὡς ἐκ τῆς πληθώρας τοῦ αἵματος ὄπερ ἔρρευσεν ἠναγκάσθη νὰ τὸν παραιτήσῃ· ἐνῶ δὲ οὗτοι μανιωδῶς ἐπάλαιον, πλῆθος Ἄλβανῶν περικυκλοῦσιν αὐτὸν φροντίζοντες νὰ τὸν φονεύσωσι, μὴ τολμῶντες ὅμως νὰ πυροβολήσωσι, διὰ νὰ μὴν φονεύσωσι τὸν σύντροφόν των, περιέμενον ἀνυπομόνως ν' ἀποσπασθῇ τῶν χειρῶν τοῦ Ἄλβανοῦ, ἀδιαλείπτως σκοπεύοντες κατ' αὐτοῦ, μόλις ὁ κτυπηθεὶς ἀφίνει αὐτὸν καὶ πρὶν ἔτι ἀπομακρυνθῇ ὀλίγα βήματα, πυροβολοῦσιν ὅλοι τότε κατὰ τοῦ Φραγγίστα καὶ ἐνῶ ἡ λερὴ φουστανέλα του καὶ τὰ λοιπὰ ἐνδύματά του διετρυπήθησαν ἀπὸ τῆς χαλάζης τῶν σφαιρῶν, τὸ σῶμα του μένει ἄτρωτον ὡς ἐκ θαύματος καὶ οὕτω δρομαίως τρέχων ἔφθασε τοὺς συντρόφους του καταπεπτούσης ὀπισθεν αὐτοῦ βροχῆς πολεμίων σφαιρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄

Μάχη του Ξηρομέρου και ἀποδημία τοῦ Κατσαντώνη εἰς Λευκάδα.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄγου Μουχουρτάρη ὁ Κατσαντώνης παρηγορήσας τοὺς ἀπαραμυθῆτους συντρόφους τοῦ διὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν δεινὴν κατὰ τὴν μάχην ταύτην βλάβην, καθ' ἣν ἀπέβαλον ἔνδεκα τῶν συντρόφων των ἀπολέσαντες συνάμα καὶ τὸν πρῶν ἀρχηγὸν αὐτῶν Δίπλα, καὶ ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτοὺς ταχεῖαν τὴν ἐκδίκησιν, δι' ἐνθαρρυντικῶν λόγων, ἐξακολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδόν. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐνὸς περιόπου μηνὸς λαμβάνει ἐξ Ἁγίας Μαύρας ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ Ρώσσου στρατηγοῦ Παπαδοπούλου, ὅστις ἦτον τὸ γένος Ἕλλην καὶ ἀνὴρ λίαν φιλόπατρις, καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἄρτης Ἰγνατίου, δι' ἧς παρηγγέλλετο ῥητῶς ἀφοῦ διπλασιάσῃ εἰ δυνατόν τοὺς συντρόφους του, νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε, εἰδοποιούμενος συνάμα ὅτι τὸν περιμένουν πλοιάρια ἐπὶ τούτῳ σταλέντα εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τοὺς ἀπέναντι τῆς ἁγίας Μαύρας. Ἐνῶ δὲ ἐστρατολόγει ἀναφανδὸν συγκεντρῶσας περὶ τοὺς διακοσίους μαχητὰς, ἅπαντες οἱ ἀρχηγοὶ καὶ Δερβεναγάδες τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ ἡγούμενοι δύο χιλιάδων στρατοῦ ἤρχισαν νὰ τὸν καταδιώκωσι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς ἥττης ἣν ὑπέστη κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἄγου Μουχουρτάρη μάχην. Ὁ Κατσαντώνης καίτοι ἐπειγόμενος νὰ φθάσῃ εἰς ἁγίαν Μαύραν, ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ τελευταίαν τινὰ μάχην ἐπὶ τῇ προθέσει τοῦ νὰ ἰκανοποιήσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του διὰ τὴν ἀτυχίαν τῆς τελευταίας μάχης. Ἐφ' ᾧ κατέλαβε τὴν κατὰ τὰ μέρη τοῦ Ξηρομέρου θέσιν καλουμένην «Γούστραις» ὅθεν κατ' ἀνάγκην ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ καταδιώκοντες αὐτὸν, καὶ τοποθετήσας καταλλήλως τοὺς συντρόφους του, περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν προσέλευσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄμα δὲ τῇ ἀνατολῇ τοῦ Ἥλιου ἀφικθέντος τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἄρχισε μάχη φοβερὰ καὶ πεισματώδης, τῶν μὲν Τούρκων προσπαθούντων νὰ ἐκπορθήσωσι τὴν θέσιν ταύτην, τῶν δὲ Κατσαντωνναίων νὰ ἐκδικήσωσι τὸ αἷμα τῶν συντρόφων των.

Διαρκεσάσης δὲ τῆς μάχης ταύτης καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ Κατσαντώνης ἀνεχώρησε νύκτωρ πορευόμενος εἰς ἁγίαν Μαύραν ὅπου ἐπείγετο νὰ φθάσῃ μετὰ τῶν συντρόφων του. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν τρεῖς τῶν συντρόφων τοῦ Κατσαντώνη πεσόντων πλέον τῶν τριάκοντα Ἰθωμανῶν.

Ἐξακολουθῶν δὲ τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν ὁδὸν φθάνει εἰς τὰς ἀκτὰς τὰς ἀπέναντι τῆς νήσου ἁγίας Μαύρας, ἐπιβαίνει τῶν περιμενόντων αὐτῶν ἀκατίων καὶ πλέει πρὸς τὴν νήσον ταύτην· εἰσπλεύσας δ' εἰς τὸν λιμένα ὑποδέχεται μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Παπαδοπούλου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰγνατίου εὐλογήσαντος τοὺς συντρόφους τοῦ ἀποβαίνοντας εἰς τὴν νήσον· ἀφοῦ δὲ ἀπέτεινον πρὸς αὐτοὺς διαφόρους διαπύρους ἅμα τε καὶ περιποιητικὸς λόγους, τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ προσδιωρισμένας οἰκίας ὅπου ἀποθέσαντες τὰ καριοφύλιά των μετὰ τῆς λοιπῆς ἀργυρᾶς καὶ ἐπιχρύσου πανοπλίας, ἐξῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν περιστοιχούμενοι ὑπὸ πλήθους ἀνθρώπων θαυμαζόντων τὸ ἀρειμάνιον αὐτῶν ἦθος.

Ἐπάρχουσι γοητευτικαὶ τινὲς εἰκόνες τῶν ὁποίων ἡ ἀκριβὴς περιγραφὴ ἀποβαίνει ἀνέφικτος, τοιαύτη ἦν ἐκείνη ἣν παρίστα ἡ ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰγνατίου ὑποδοχὴ τοῦ Κατσαντώνη. Μετὰ παρέλευσιν δ' ὀλίγων ἡμερῶν ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς γεῦμα πολυτελές εἰς τινὰ ἐξοχὴν τῆς ἁγίας Μαύρας μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀρματωλῶν διατριβόντων ἐκεῖ κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ ἐνδοξότερος τῶν ἀρματωλῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς Γεώργιος Βαρνακιώτης, μετὰ δὲ τὴν εὐωχίαν καὶ τὰς εἰθισμένας προπόσεις, ἀναστὰς ὁ στρατηγὸς μὲ φωνὴν λίαν συγκινητικὴν καὶ εἰς τὴν πατρώαν αὐτοῦ γλῶσσαν εἶπε τὰς ἐξῆς· «χαίρω πολὺ διότι ἡ Πατρίς μου μετὰ τεσσάρων αἰώνων μαύρην δουλείαν ἔχει εἰς τοὺς κόλπους τῆς τοιούτους πολεμιστὰς» καὶ συγχρόνως παρεκάλεσε τὸν Κατσαντώνη προσαγορεύσας αὐτὸν χιλίαρχον, νὰ τῷ διηγηθῆ ἐν συνόψει τὰ ἀνδραγαθήματα ἐνὸς ἐκάστου διὰ νὰ βαθμολογήσῃ αὐτοὺς ἐπαξίως. Ὁ Κατσαντώνης τότε ἐγερθεὶς καὶ εὐχαριστήσας τὸν στρατηγόν, τῷ ἀπήντησε ὅτι ὁ ἔσχατος τῶν συντρόφων του εἶναι καλλίτερος αὐτοῦ, καὶ ὅ,τι πράττουν τὸ πράττουν οἱ συντρόφοι του καὶ οὐχὶ αὐτός. Ὁ στρατηγὸς εὐχαριστηθεὶς τότε διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ Κατσαντώνης αὐταπάρησιν, καὶ δημηγορεύσας ἐν θέρμῳ, μετέδωκεν αὐτοῖς τὸ πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ φαίνεται κατέφλεγεν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καθὼς Ἕλληνας, καὶ ἐξηκολούθησεν οὕτω τὴν μετ' αὐτῶν διασκέδασιν ἀδόντων τὰ ἡρωϊκά των ἄσματα· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς διασκέδασεως ταύτης ὁ Κατσαντώνης λαβὼν τεμάχιον σπληνεντέρου ὅπερ ἐπὶ τούτῳ καὶ μετ' ἀπαραμίλλου δεξιότητος εἶχε κατασκευάσει, προσέφερεν εἰς τὸν στρατηγόν εἰπὼν αὐτῷ ὅτι «πρέπει νὰ φάγῃ ἐκ τούτου διότι ὅστις τὸ τρώγει οὐδέποτε ἀποθνήσκει». Ὁ Στρατηγὸς τότε λαβὼν τοῦτο ὑπομειδιῶν τὸ ἔφαγε ἐρωτήσας αὐτὸν συνάμα τί ἐννοεῖ. Ὁ δὲ Κατσαντώνης πάραυτα ἔκαμε τὴν ἐξήγησιν εἰπὼν ὅτι οἱ τρώγοντες αὐτὸ δὲν ἀποθνήσκουν τὸν φυσικὸν ἐπὶ τῆς κλίνης θάνατον, ἀλλὰ φονεύονται ἐν πολέμῳ· ἐξήγησις ἣτις λίαν εὐηρέστησε τὸν στρατηγόν· καὶ οὕτω μετὰ πολὺν χρόνον διασκέδασιν ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια διαλογιζόμενος τὰ περὶ ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἄλλως νὰ διατάξῃ τὰ πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Σύλληψης τοῦ Κατσαντώνη καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Παπαδόπουλος γνωρίζων, ὅτι διὰ τὴν τελεσφορήσῃ ἐπανάστασις ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἔπρεπεν οὗτος νὰ ἔχῃ μέγαν τινὰ ἀντιπερισπασμὸν, ἐνόμισεν ὅτι, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν μεταξύ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, εἶναι ἡ καταλληλοτέρα περίστασις νὰ θέσῃ τὸ σχέδιόν του αὐτὸ εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἔχων τὸν Κατσαντώνη ἀρρωγὸν ἅμα τε καὶ ὀδηγὸν, ν' ἀναπετάσῃ ὁ ἴδιος τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ εἰς τὰς κεντρικωτέρας πόλεις τῆς δούλης Ἑλλάδος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὅλον τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του Ρωσικὸν στρατὸν, καὶ νὰ ῥιφθῇ οὕτω εἰς τὴν πολεμικὴν παλαίστραν τῆς ὁποίας τὸ τέρμα ἦτο βυθισμένον εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀβεβαιότητος, καὶ εἰς τὰ ἀδιόρατα κρίματα τοῦ Θεοῦ⁴. Πρὶν ἢ ὅμως ἐξέλθῃ μετὰ τοῦ Κατσαντώνη καὶ τῶν λοιπῶν ἀρματωλῶν, καὶ προσβάλλωσι τὸ πρῶτον τὰ Ἰωάννινα, κατὰ τὰ σχέδιάτων, ὁ Κατσαντώνης ἐξῆλθεν αὐθις εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγρᾶφων, ἀφοῦ ἠμίλησε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας περὶ τοῦ μελετωμένου σχεδίου τῆς Ἑλληνικῆς μας παλιγγενεσίας, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἀγίαν Μαύραν ὅλους τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰς διάφορα μέρη πληγωμένους συντρόφους του· ἐξεληθὼν δὲ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ προσεβλήθη ὑπὸ λοιμικῆς νόσου, μολονότι δὲν ὑπῆρχεν ἐπιδημία τοιαύτης νόσου, ἔνεκα λύπης ἣν ἠσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τόσων συντρόφων του, καὶ οὕτως ἀναγκάσθη νὰ μείνῃ νοσηλευόμενος εἰς τὴν θέσιν Μοναστηράκι τῆς Εὐρυτανίας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χασιώτου, καὶ πέντε ἄλλων συντρόφων του. Ἀναθεὶς δὲ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν τρίτον ἀδελφόν του πελώριον Λεπενιώτην, εἰς τὸν ὁποῖον εὐχαρίστως ὑπετάγησαν οἱ σύντροφοί του χάριν αὐτοῦ, διέταξεν αὐτὸν νὰ περιφέρηται μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς πλησιόχωρα μέρη μέχρις ἀναρρώσεως αὐτοῦ τοῦ Κατσαντώνη τὴν ὁποίαν ἀνυπομόνως περιέμενον. Ἐνῶ δ' ἐνοσηλεύετο ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰατρικῆς βοήθειας, μεταχειριζόμενος ὡς φάρμακον μόνον τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ τὸν ζωογόνον ἐκεῖνον ἀέρα τῶν φιλτάτων αὐτοῦ ὀρέων, ὁ στρατηγὸς Ἄγου Μουχουρτάρης περιοδεύων κατὰ μῆνα Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγρᾶφων, εἰδοποιήθη παρά τινος Ἰωάννου Γκούρλια γεωργοῦ, ὅτι ὁ Κατσαντώνης ἀσθενῶν περιφρουρεῖται εἰς τὸ Μοναστηράκι

4 Ὁ Τζάρος βεβαίως ἐπεθύμει κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀνατολικοῦ Κράτους, ἀλλ' οὐχὶ ἴσως ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου, ὅπως ὁ Κατσαντώνης μετὰ τοῦ Παπαδοπούλου ἠξίου, ἀλλ' ὅπως θέσῃ αὐτὸ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του ὥστε ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας εὐνοια ἀπέβλεπε τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον. Ὁρθῶς λοιπὸν καὶ ὁ ἀοίδιμος Ρήγας εἰς ἓν τῶν Ἡρωϊκῶν αὐτοῦ ἀσμάτων, δι' ὧν ἀνεζωπύρου τὰ αἰσθήματα τῶν ὁμογενῶν τοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ, λέγει·

«Μὴν ἐλπίζετε εἰς ξένους καὶ υἱοὺς γενοθευμένους ἢ Πατρίς νὰ λυτρωθῇ.

Τῆς Ἑλλάδος ἢ πρὶν δόξα, μὲ τῶν τέκνων της τὰ τόξα.

Θέλει πάλιν ἐπιστρέψῃ, νέους ἥρωας νὰ στέψῃ.»

ὕπὸ πέντε μόνον συντρόφων του. Ὁ Ἄγου Μουχουρτάρης ἐμπλησθεὶς χαρᾶς εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο σπεύδει παραχρῆμα νὰ τὸν συλλάβῃ μετὰ τῶν ὁποίων ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τετρακοσίων Ἀλβανῶν, καὶ περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἀφικνεῖται εἰς τὸ Μοναστηράκι περικυκλώσας αὐτὸν πανταχόθεν.

Ὁ Κατσαντώνης ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου περὶ τὸ λυκαυγές, ὡς ἐσυνήθιζε, ἄρχισε νὰ διηγῆται εἰς τὸν ἀδελφόν του Χασιώτην καὶ τοὺς λοιποὺς συντρόφους του, τὸ ὅποιον εἶχεν ἰδεῖ ὄνειρον· ὅτι «θολόν ποτάμι πέραναγε, θολό κ' αἵματωμένο, καὶ πέρα δὲν ἀπέρασε.» Πρὶν δὲ ἀποπερατώσῃ τὴν διήγησιν τοῦ φρικαλέου αὐτοῦ ὄνειρου εἰς τὰς πρώτας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, παρετήρησε τὸ ἀπαισιώτερον θέαμα, τὸν ἑαυτὸν του δηλαδὴ περικυκλωθέντα πανταχόθεν ὑπὸ Τούρκων κραυγαζόντων διὰ τῶν ἀγρίων ἐκείνων καὶ βαρβάρων φωνῶν αἰτινες ἀντήχουν πανταχόθεν «κάτω τ' ἄρματα ὀρὲ Κατσαντώνη»! ἀλλὰ δὲν ἐτόλμουν καὶ νὰ πλησιάσωσι. Ὁ Κατσαντώνης βλέπων τὸν κίνδυνον προφανῆ καὶ ὅτι μόνον διὰ τῆς φυγῆς ἠδύνατο νὰ σωθῇ, μὴ δυνάμενος νὰ μάχηται ἔνεκα τῆς ἀσθενείας εἰς ἣν εὐρίσκετο, διέταξε τὸν ἀδελφόν του Χασιώτην νὰ τὸν φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων του, καὶ πολεμούντων ἐν τακτικῇ ὑποχωρήσει τῶν συντρόφων του, νὰ δυνηθῇ νὰ σωθῇ φεύγων καὶ ἰδοὺ παραχρῆμα θέτει οὗτος τὸν Κατσαντώνη ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ἤρχισε νὰ ὁδοιπορῇ, εἰς μὰ τὴν ἀναμένοντος τοῦ Μουχουρτάρη τὴν παράδοσιν του. Τότε ὁ Μουχουρτάρης διατάσσει ἀδιάκοπον κατ' αὐτοῦ πῦρ, περικυκλώσας αὐτὸν πανταχόθεν βλέπων δὲ ὁ Χασιώτης ὅτι ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ προχωρῇ πολεμῶν, τοποθετήσας εἰς τινα θέσιν τὸν Κατσαντώνη καὶ καταλαβὼν τὰ παρακείμενα δένδρα, ἀρχίζει νὰ μάχηται μετὰ τῶν λοιπῶν πέντε συντρόφων του καθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ τοῦ Μουχουρτάρη, εἰς μάτην προσπαθοῦντος νὰ τοὺς φονεύσῃ· διότι μέχρι τινὸς φαίνεται, ὅτι ἡ ἀσπίς τοῦ Κυρίου περικαλύπτουσα αὐτοὺς πανταχόθεν τοὺς διεφύλαττε· διαρκεσάσης δὲ τῆς μάχης ταύτης, ἐπὶ μίαν ὄλην ὥραν, οἱ πέντε σύντροφοι τοῦ Κατσαντώνη ἐφονεύθησαν, ἐναπολειφθέντος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χασιώτου, ὅστις μὴ θέλων κατ' οὐδένα τρόπον νὰ παραδοθῇ ἐμάχετο μανιωδῶς μέχρις οὐ πληγωθεὶς καὶ οὗτος κατὰ τὸν μηρὸν ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, φονευθέντων πλέον τῶν εἴκοσιν Ἀλβανῶν.

Ἄμα δὲ τῇ συλλήψει τοῦ Κατσαντώνη, ὁ Μουχουρτάρης διέταξε νὰ ριφθῇ μία παταριά ὡς δείγμα μεγάλου κατορθώματος, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ὁποίας οἱ κατὰ τὴν θέσιν Κρέτζια τρεῖς μόλις ὥρας ἀπέχοντες σύντροφοι τοῦ Κατσαντώνη, ἐνεπλήσθησαν βλέψεως, γνωρίζοντες ἐκ πείρας ὅτι τοῦτο σημαίνει παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς κατόρθωμα μέγα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὡς ἐκ τοῦ τόπου εἰς ὃν ἠκούσθη, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἄλλο παρ' ἢ σύλληψις τοῦ Κατσαντώνη. Κύπτουσι πρὸς στιγμὴν, ἀλλ' ἀνορθούμενοι πάραυτα, θεωροῦσιν ἀλλήλους, καὶ ὡς ἐκ συνθήματος, ἐρειδόμενοι οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, ἐξέβαλον ἀρειμάνιον φωνὴν, λέγοντες, ὑπάγωμεν νὰ ἐκδικηθῶμεν τοὺς ἀγαρηνοὺς καὶ λάβωμεν τὸν ἀρχηγὸν ἡμῶν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἔστω νεκρὸν καὶ ἄπνουν· καὶ ἰδοὺ ἀμέσως ρίπτουσι χαμαὶ τὰς κάπας καὶ τρέχουν δρομαίως πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μοναστηράκι, ὅπου ὁ Κατσαντώνης ἐνοσηλεύετο· ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσωσι οὗτοι, ὁ Ἄγου Μουχουρτάρης λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κατσαντώνη μετὰ τοῦ Χασιώτου, ἐπορεύθη εἰς Καρπενήσιον ἀποφυγὼν τὴν μετ' αὐτῶν συμπλοκὴν. Οὗτοι δὲ τρέχοντες κατόπιν του ἔφθασαν ἕως τὰ πρόθυρα τοῦ Καρπενησίου, καὶ ἰδόντες ὅτι ὁ Μουχουρτάρης εἰσηλθεν πλέον ἐν αὐτῷ ἐπανήλθον περιίλυτοι.

Πρὶν ἢ δὲ ὁ Μουχουρτάρης φθάσῃ εἰς Ἰωάννινα ἔπεμψεν ἕκτακτον πεζόν (μεζίλι), εἰδοποιήσας τὸν ἄγριον σατράπην τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ Πασᾶν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου κατορθώματος, μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητες, οὗτινος ἡ ἀγαλλίασις εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνεκλάλητος, καὶ ἡ εἰδησις αὕτη ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ διαδοθεῖσα εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ἐνέπλησε τοὺς μὲν Ὀθωμανοὺς ἀνεκφράστου χαρᾶς, τοὺς δὲ χριστιανοὺς βαθείας λύπης καὶ συγκινήσεως.

Πρὶν ἢ δὲ φθάσῃ ὁ Μουχουρτάρης εἰς Ἰωάννινα μετὰ τῶν περιφανῶν τούτων αἰχμαλώτων ἅπασα ἡ πόλις ἐξῆλθε πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτω εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ ἐν θριάμβῳ, γαυριῶν ἐπὶ τῷ κατορθώματι καὶ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν Ὀθωμανῶν, ἐνῶ τὰ πυροβόλα ἐκρότουν. Τοποθετήσας δὲ ἀσφαλῶς τὸν Κατσαντώνη καὶ Χασιώτην εἰς τινα οἰκίαν μεθ' ἱκανῆς φρουρᾶς, ἔσπευσε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφρονήσεως, δωρήσας αὐτῷ συνάμα διάφορα πολύτιμα δῶρα.

Ἄφου δὲ ἐδιηγῆθη πρὸς αὐτὸν τὸν τρόπον δι' οὗ συνέλαβε τὸν Κατσαντώνη, καὶ τὴν μοναδικὴν τοῦ Χασιώτη ἀντίστασιν, τὸν διέταξε νὰ προσάξῃ αὐτοὺς ἐνώπιόν του. Ἄμα δὲ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς εἶδε τὴν ἀγέρωχον καὶ στρατιωτικὴν ἐκείνην τοῦ Κατσαντώνη μορφήν, τὸ κεραυνοβόλον αὐτοῦ βλέμμα, τὴν μελανὴν ὡς τὰ τοῦ κόρακος πτερὰ κόμην του, τὴν ἀπομαυρωθεῖσαν φουστανέλλαν του ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄλλοτε ἔστιλβεν ἡ ἀργυρᾶ καὶ ἐπίχρυσος αὐτοῦ πανοπλία, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐν γένει ἀνάστημά του, ἀπεφάσισε νὰ μὴν τὸν φονεύσῃ εἰπὼν ὅτι «εἶναι κρίμα νὰ φονευθῇ τέτοιο Παλικάρι!» καὶ οὕτω διέταξε νὰ τὸν θέσουν εἰς τινα οἰκίαν ὑπὸ στρατιωτικὴν φυλακὴν μέχρι δευτέρας αὐτοῦ διαταγῆς.

Ἄλλ' οἱ συγγενεῖς τοῦ Βεληγκέκα καὶ τῶν λοιπῶν φονευθέντων ὑπὸ τοῦ Κατσαντώνη Δερβεναγάδων, οἵτινες ἔπνεον μένεα κατ' αὐτοῦ, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἐσκόπει νὰ τῷ χαρίσῃ τὴν ζωὴν ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιόν του καὶ τὸν παρεκάλουν γονυκλιτῶς ἐπικαλούμενοι ἐκδίκησιν νὰ τὸν φονεύσῃ, βαλόντες πρὸς τοῦτο καὶ διαφόρους μεσίτας αὐλικούς του, οἵτινες κατέπεισαν τὸν Ἀλῆ Πασᾶν οὐ μόνον νὰ τὸν φονεύσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ διατάξῃ νὰ συντρίψωσι πρότερον τὰ σκέλη του Κατσαντώνη, καὶ τοιουτοτρόπως συλλαβόντες αὐτοὺς οἱ δήμιοι τοὺς μετέφερον τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ προσδιωρισμένον πλάτανον, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἔκειντο ἐρῶσιμα σφύρα καὶ ἄκμων ἐπὶ τούτῳ μετενεχθέντα, ὅπου ἀποκεφαλίσαντες τὸν Χασιώτην, συνέτριψαν τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη του Κατσαντώνη, ὅστις ζῆσας ὡς Ἕρως, ἀπέθανεν ὡς μάρτυς, δείξας τὴν μεγαλυτέραν γενναιότητα, καὶ χωρὶς νὰ προφέρῃ τίποτε γογγυστικόν, ἀπέναντι τῶν τόσων ἀνηκούστων βασάνων καὶ ἀλγηδόνων τὰς ὁποίας ὑπέφερε.

Τὴν τιμωρίαν ταύτην τοῦ Κατσαντώνη διηγεῖται ὁ Βαλαωρίτης εἰς ἐν τῶν ποιημάτων του ὡς ἑξῆς.

Καὶ μιὰν αὐγὴ στὸν Πλάτανο π' ἀπὸ μικρὸ κλονάρι
Ἐχόντρουνε κ' ἐπλάτυνε βυζαίνοντας τὸ γαίμα,
Τὴν ὥραν τοῦ τὴν ὕστερη, βαρειά σιδηρωμένα,
Τοῦ Βάλτου τοῦ Ἐηρόμερου τὰ δύω θεριά προσμένουν.
Χίλιων λογιῶνε σύνεργα, δαυλιά, σφυρὶ κι' ἀμόνι,
Σκόρπια στὸ χῶμα βρίσκονται κ' ἐκεῖνοι τὰ τηρᾶνε.
Ὁ Γιῶργος σὰν κ' ἐδάκρυσεν γιὰ τὸ γλυκὸ τ' ἀδέλφι
Τοῦ Κατσαντώνη μιὰ ματιά, κ' ἐστέρεψε τὸ δάκρυ.

Κ' ἐκεῖ ποῦ διηγούτανε τ' ἓνα τ' ἀδέρει στ' ἄλλο
 Τὰ περασμένα νειάτα τους, τὴν κρύα τὴ βρυσούλα,
 Το φόβο τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ Γκέκα τὴ λαχτάρια,
 Εἴχαρ' ἀστράφτ' ἓνα σπαθί καὶ γέρον' ἓνα κεφάλι.
 «Χριστὸς ἀνέστη πλάκωσε», φωνάζ' ὁ Κατσαντώνης,
 Κ' ἓνα φιλί στερνό φιλί ἀπὸ μακρὰ τοῦ ρίχνει.
 Μὲς τὰ κλαριὰ τοῦ Πλάτανου, μὲς τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
 Σὰν νᾶταν στὸ λημέρι τῆς ἐκρύφθη, κ' ἡ ψυχὴ του,
 Κ' ἐκοίταζε τὸν ἀδελφὸς ποῦ τὸν ἐμαρτυρεῖουν.
 Ὁ Πλάτανος σὰν ἐνοιωσε στὴ ρίζα του το γαῖμα.
 Αλέμαργα τὸ ρούφηξε νὰ μὴ τὸ πιῇ τὸ χῶμα·
 Κ' ἐστοίχιωσε καὶ ἐπέρχεψε ν' ἀπλωσε τα κλωνάρια,
 Τόσο χοντρά κι' ἀτάραγα καὶ τόσο φουντωμένα,
 Ποῦ τ' ἄβλεπ' ὁ Ἀλήπαστας, τὴ νύχτα στ' ὄνειρό του.
 Κ' ἐφώναζε κ' ἐλάμπαζε μὴν ἔλθ' ἐκεῖν' ἡμέρα,
 Ποῦ τὰ κλαριὰ τοῦ Πλάτανου τὴν πόλη θὰ πλακώσουν.
 Δυὸ γύφτοι τὸν ἐστρώσανε δεμένονε στ' ἀμῶνι.
 Κ' ἀρχίσανε μὲ τὸ σφυρὶ νὰ τόνο πελεκᾶνε.
 Σκλήθραις πετοῦν τὰ κόκκαλα, σκορπᾶνε τὰ μεδούλια.
 Νεῦρα κομμένα κρέατα σέρνονται σὰν ξεσκλούδια.
 Κ' ἐκειὸς τηράει τὸν οὐρανὸ καὶ γλυκοτραγουδάει.
 «Χτυπάτε, πελεκάτεμε, σκυλιὰ τὸν Κατσαντώνη.
 Δὲν τὸν τρώμαζ. Ἀλήπαστας, φωτιά σφυρὶ, κι' ἀμῶνι.
 Μιὰν ὥρα πελεκούσανε τὰ χέρια τους δειλιάζουν.
 Οἱ γύφτοι βαρεθήκανε καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ κόβουν.
 Ανοιγοκλοῦσ' ὁ λάρυγγας, μαῦρο πετᾶ τὸ γαῖμα.
 Καὶ μὲς τὸν κόκκινο τ' ἀφρὸ, μὲς τὴ βραχνὴ γαργάρα.
 Μισοκομμέν' ἀκούονται του τραγουδιοῦ τὰ λόγια.
 Χτυπάτε πελεκάτεμα σκυλιὰ τὸν Κατσαντώνη.
 Δὲν τὸν τρομάζ' Ἀλήπαστας φωτιά σφυρὶ κ' ἀμῶνι.

Μετὰ δὲ τὸν μαρτυρικὸν τοῦ Κατσαντώνη θάνατον ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου ποιητῆς, ὁ λαὸς ἐξύμνησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἐπομένου ἄσματος, ὅπερ θερμαίνει τὴν καρδίαν παντὸς Ἑλλήνου.

Τ' ἔχουν τῆς Γκούρας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα,
 Π' ὄχουν μεγάλη κορυφὴ στὰ σύγνεφα κρυμμένη;
 Μὴ τάχα μπόραις καὶ βροχαῖς, σεισμοὶ κ' ἀστροπελέκια,
 Τὰ παραδέρνουν ἄκοπα καὶ τὰ βαρυχτυπᾶνε!
 Ἀρματωλὸς ἐξάκουστος, λιοντάρι τῶν Ἀγράφων,
 Εἰς τὸ ὄνομά του ἔτρεμε ἡ γῆ ὅπου πατοῦσε,
 Ὅταν περνοῦσε τὰ βουνὰ γέρνουν ν' τὸν χαιρετήσουν,
 Σκούζουν ἀετοὶ στὰ σύγνεφα, στὰ ἔλατα τ' ἀηδόνια.
 Δένδρα, βουνὰ, καὶ σύγνεφα, λουλούδια καὶ γεράκια,
 Τρέμουν, σπαράζουν στ' ὄνομα τοῦ κλέφτη Κατσαντώνη!
 Χαρὰ στὴ μάνα πόκαμε τέτοιο παιδί λιοντάρι
 Καὶ στ' Ἀγραφα ποῦ γέννησαν τὸν ξακουσμένο κλέφτη,
 Λυπήθηκε ὁ πλάστης μας τὸ σκλαβωμένο γένος,
 Τὸν Κατσαντώνη ἔστειλε γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ

Τὴν δύστυχη πατρίδα μας ποὺ ζωντανὴν ἐκράτει,
 Στὰ σιδηρένια νύχια του τὸ τρομερό θηρίο,
 Ὁ φοβερὸς Ἀλήπασσας τὸ Ἀρβανιτιάς ὁ κλέφτης .
 Ἦλιε στὸ κόσμο μὴ φανῆς, χορτάρια μαραθῆτε.
 Ποτάμια πάψτε τὸ νερὸ καὶ σεῖς βουνὰ ῥαγίστε.
 Καὶ σεῖς λουλούδια τοῦ Μαῖου πλέον μὴν πρασινίστε.
 Ἐξακουσμένα Ἄγραφα, καὶ κλέφτικα λημέρια,
 Κλάψετε μὲ μαῦρα δάκρυα, φορέσετε τὰ μαῦρα.
 Φεύγα τὴ γῆ ἐλευθεριά, ἀφοῦ ἡ γῆ σὲ διώχνει,
 Μαῦρο μανδύα φόρεσε κ' ἀνέβα στὰ οὐράνια.
 Κ' οὐλα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, στεφάνι διαμαντένιο
 Βάλε τα στὸ κεφάλι σου τὸ χιλιοπικραμένο.
 Ἔχε τὰ μαῦρα σύγνεφα γιὰ φοβερό σου θρόνο.
 Ἔχε γιὰ μάτι ἀστραπή, σπαθὶ τ' ἀστροπελέκι.
 Το γιὸ σου τὸν μονάκριβο τον κλέφτη Κατζαντώνη
 Ὅπου τὸν κόσμον τρόμαξε τὸ φοβερὸ ὄνομά του,
 Τὸν πιάσανε καὶ ζωντανὸν στὰ Γιάννενα τὸν σέρνουν.
 Τὸ γκαρδιακὸ ἀδέρφι του, ὁ Γιῶργος ὁ Χασιώτης.
 Δεμένος μὲ τὰ σίδηρα μαζῆ ἀκολουθάει,
 Καὶ τὴ Λαμπρὴ ἀνήμερα στὸ πλάτανο τοὺς σέρνουν.
 Ὁ Κατζαντώνης γύρισε καὶ λέγει τοῦ Χασιώτη,
 «Καρδιά Χασιώτη μ' ἀδερφε καὶ μὴ λιγοκαρδίζης,
 Ἐκάμαμε τὸ χρέος μας σὰν ἄξια παλλικάρια.
 Τὰ Ἄγραφα ποτίσαμε μὲ ἀρβανίτων γαῖμα,
 Ποτὲ δὲν ἐδειλιάσαμε· στὸ θάνατό μας τώρα,
 Βάλλε καρδιά ἔπὸ σίδηρο καὶ θάνατο μὴ τρέμης.
 Σήμερα Γιῶργο, ὁ Χριστὸς ἀνέβη στὰ οὐράνια,
 Καὶ σὰν μᾶς σφάξουν σήμερα, τοὺς οὐρανοὺς θὰ πᾶμε
 «Ποῦσε ἀδέρφι μου πιστὸ, καὶ μένε Λεπενιώτη,
 Καὶ σὺ Φραγγίστα μ' ἀδερφε, πιστό μου παλλικάρι,
 Ἐμᾶς θὰ μᾶς σκοτώσουνε, καὶ σεῖς μένετε πίσω.
 Τὸ γαῖμά μας ποῦ θὰ χυθῆ, ἐκδίκησι ζητάει.
 Μὴ πάψετε τὸν πόλεμο, καὶ μὴ λιγοκαρδῆσε,
 Συνάξτε τὰ μπουλούκια μου τ' ἄξιά μου παλληκάρια,
 Καὶ πὲς τε τους ἂν μ' ἀγαπᾶν, τὸ γαῖμά μου νὰ πάρουν·
 Καὶ ἂν ἡμεῖς πεθάνωμε, ἐσεῖς ποῦ μέντε πίσω,
 Τὴν δύστυχη πατρίδα μας θὰ νὰ τὴν ξεσκλαβώστε.»

Καὶ οὕτω διέσχισε μὲν διὰ τοῦ ἀνδρικοῦ του ξίφους τὸν μαῦρον τῆς δουλείας
 πέπλον, ἀλλὰ δὲν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ ὁ λεοντόκαρδος καὶ φιλόπατρις οὕτως ἀρματωλὸς, τὴν
 πραγματοποιήσιν τοῦ χρυσοῦ ὀνείρου, ὅπερ καθ' ἑκάστην ἐπλήρου τὴν ψυχὴν του
 μυστικῆς ἀγαλλιάσεως· δηλαδὴ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος του ὑπὲρ τῆς
 ἐγεννήθη, ἤκμασεν, ἠνδρώθη, ἐπολέμησε καὶ ὡς μάρτυς ἀπέθανε προφέρων τὸ ἱερὸν
 αὐτῆς ὄνομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Μάχη του Σουλεμαν Τότη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατσαντώνη οἱ ἐναπολειφθέντες συντρόφοι του, ὠνόμασαν ἐν τῷ ἅμα ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κῶσταν Λεπενιώτην, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ προσφιλοῦς των Κατσαντώνη. Οὗτος ἀναδεχθεὶς τὴν ἀρχηγίαν καὶ φροντίζων νὰ μιμῆται τὸν Κατσαντώνη, τοῦ ὁποίου ἦταν ἀληθῆς καὶ πράγματι διάδοχος, οὐ μόνον δὲν ἐκρύπτετο ἀλλ' ἐφρόντιζε νὰ συμπλακῆ μετὰ Τούρκων καὶ δυνηθῆ οὕτω νὰ ἐκδικηθῆ τὸν ἀνηλεῆ φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, δεικνύων συνάμα εἰς τοὺς συντρόφους του ὅτι ἦτον ἄξιος ἵνα κληθῆ ἀρχηγός, καὶ οὕτω περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1809 διημερεύων εἰς θέσιν Παπαδιᾶ καὶ διψῶν αἵματος τουρκικοῦ εἰδοποίησε δι' ἐπίτηδες πεζοῦ τὸν εἰς τὸ χωρίον Δαμιανῶν σταθμεύοντα Δερβέναγα Σουλεμάν Τότην, ὅτι τὸν προσκαλεῖ εἰς μάχην· οὗτος δὲ ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ ἐπίτηδες σταλέντος πεζοῦ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ὁποίους ὑπὸ τὰς διαταγὰς του εἶχε τριακοσίους Ἄλβανούς, ἀνεχώρησε διὰ νυκτὸς, καὶ φθάνει περὶ τὸ λυκαυγὲς εἰς τινὰ θέσιν τῆς Παπαδιᾶς, ἀφ' ὅπου παρετήρησε χαράκωμα τι εἰς θέσιν σχεδὸν ἀπρόσιτον ἐν ᾧ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτον ὠχυρωμένος ὁ Λεπενιώτης· ἀλλ' οὗτος μόνον εἴκοσι τῶν συντρόφων του εἶχεν ἀφήσει ἐντὸς αὐτοῦ, εἰς οὓς ἀπηγόρευσε τὴν ἔξοδον πρὶν ἢ ἐξελάσῃσι πρῶτον οἱ ἐναντίοι καὶ ἐξορμήσῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ νῶτα· οὗτος δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν πεντήκοντα κατέλαβε τὰ πλησίον αὐτοῦ κείμενα δένδρα, καὶ οὕτω παρασκευασθεὶς εἰς μάχην περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν προσέλευσιν τοῦ Σουλεμάν Τότη ὅστις ἠγούμενος τοῦ στρατοῦ του προσήρχετο μετὰ θαυμαστοῦ θάρρους, μηδὲ ὀλως γνωρίζων τὸ στρατήγημα. Παρατάξας δὲ τὸν στρατόν του προήλασε μετὰ γενναιότητος διατάξας ἔφοδον κατὰ τοῦ χαρακώματος μετὰ τῶν εἰθισμένων παρὰ τοῖς Ἄλβανοῖς ἀλλαλαγμῶν, καὶ οὕτω δοθέντος μετὰ μικρὸν τοῦ σημείου τῆς μάχης ἐπέπεσεν ἀκράτητος κατὰ τοῦ ὀχυρώματος, ἐνῶ δὲ ἀφ' ἐνὸς ὑπεδέχθη γενικὸς πυροβολισμὸς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ, αἴφνης πυροβολεῖ ὁ Λεπενιώτης ἀπὸ τὰ νῶτα καὶ ἐπιπίπτει ξιφῆρης κατ' αὐτοῦ, καὶ οὕτω εὐρεθεὶς ὁ Σουλεμάν Τότης ἐν τῷ μέσῳ δύο πυρῶν, ἠναγκάσθη νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν.

Ἐξακολουθούσης δὲ τὰς καταδιώξεως αὐτῆς καὶ τῆς γενικῆς σφαγῆς, αἴφνης ἠκούσθη ἡ τρομερὰ φωνὴ τοῦ Λεπενιώτου λέγοντος· «εἰς τὸ κόκκινον Πεσλί κτυπάτε!» ἔνδυμα τὸ ὁποῖον ὁ Σουλεμάν Τότης ἔφερον, καὶ τότε ἤρχισαν νὰ διευθύνωσι τὰς σφαίρας ὅλοι κατ' αὐτοῦ· δὲν παρέρχονται στιγμαὶ τινες καὶ ἰδοὺ πίπτει αἱματόφυρτος ὁ Δερβέναγας, ἀφοῦ δέκα σφαῖραι διετρύπησαν τὰ στήθη του, διασκορπισθέντων τῶν λοιπῶν Ἄλβανῶν τῇ δε κακείσε, ἐξ ὧν πολλοὶ κατεπεσόντες ἐκ τινος παρακειμένου βράχου συνετρίβησαν. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰσλαμισμοῦ παραδίδοντες τὸ πνεῦμα ἐστέναζον ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὄπαδῶν τοῦ Λεπενιώτου καὶ μεταξὺ ρευμάτων αἵματος ἐβορβόριζον κοπτόμενοι οἱ λάρυγγες αὐτῶν.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφόνευσαν καὶ ἐτραυμάτισαν πλέον τῶν ἐξήκοντα, ἐδίωξαν τοὺς λοιποὺς μέχρι τοῦ χωρίου Δαμιανῶν, εἰς ὃ εἰσῆλθον κατησχυμένοι καὶ κακῶς ἔχοντες, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καθημαγμένοι καὶ πλήρεις λαφύρων, ἅτινα ἐπεδείκνυον πρὸς ἀλλήλους, πληρωθέντων ἐλαφρῶς πέντε μόνον ἐξ αὐτῶν.

Ἐνῶ δὲ διένεμον τὴν λείαν των, αἴφνης ἐκπυρσοκρότησις ὄπλου τοῦ φυλάττοντος σκοποῦ, ἀναγγέλλει εἰς αὐτοὺς τὴν προσέλευσιν ἄλλων Τούρκων οἵτινες ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Σουλεμάν Τότῃ· οὗτοι ἦσαν οἱ ὄπαδοι Ταϊργκέκα Δερβέναγα, ὅστις εὐρισκόμενος μετὰ τετρακοσίων Ἀλβανῶν εἰς τὴν βρῦσιν τοῦ Καραμέτη, ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ ἔσπευσε ὅπως τοῖς παράσχῃ συνδρομὴν. Ἀφίχθεις δὲ πρὸς τὰ μέρη τῆς Παπαδιάς καὶ ἰδὼν τὸ αἱματῶδες ἐκεῖνο θέατρον, τὸν φόνον τοῦ συναδέλφου του, καὶ τόσων ἄλλων γνωστῶν του Ἀλβανῶν, κατελήφθη ὑπὸ φρίκης καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ τὸν Λεπενιώτην τοποθετηθέντα καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ οὕτω διὰ νυκτὸς ἀνεχώρησεν.

Ὁ Αλή Πασσᾶς βλέπων ὅτι ὁ Λεπενιώτης ἦτον ἐφάμιλλος τοῦ Κατζαντώνη, καὶ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ τὸν κατατροπώσῃ, διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Τουρκικὴν χώραν, ἐξέδοτο ἀμνηστειὰν δι' ἧς τὸν προσεκάλει νὰ προσέλθῃ ὑποσχόμενος αὐτῷ τιμὴν, ζωὴν, καὶ ἰδιοκτησίαν. Ὁ Λεπενιώτης στερηθεὶς τοῦ ἀδελφοῦ, πανταχόθεν καὶ ἀνευδότης καταδιωκόμενος, ἐνόμισεν ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἤτις κατέφλεγε τὰ στήθη του δὲν ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ πραγματοποιηθῇ, καὶ ὅτι προσερχόμενος ἠδύνατο νὰ ὠφελθῇ ἐξ εὐνοϊκωτέρων περιστάσεων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν πόθων του, ἀπεφάσισε νὰ προσέλθῃ μετὰ τῶν συντρόφων του προσελθόντα δὲ αὐτὸν μὲν διώρισε γενικὸν ἀρματωλὸν ὄλων τῶν Ἀγράφων, ἔχοντα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του μόνον πεντήκοντα τῶν συντρόφων του, διότι δὲν ἐνεπιστεύετο τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς δὲ ἐγκριτωτέρους τῶν λοιπῶν διώρισε Κολιντζίδες, ἦτοι τὸν Καραϊσκάκη εἰς τὴν Σάμην, τὸν Τζόγκαν εἰς τὴν Εὐρόπολιν, τὸν Φραγγίσταν εἰς τὴν Ρεντίνα, καὶ τὸν Παταριὰν εἰς τὸ Κρουγιστάνη, οἵτινες συνεκέντρωνον εἰς ἑαυτοὺς ὅλας τὰς ἐξουσίας συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς δικαστικῆς.

Ἄλλ' ὁ αἰμοβόρος Ἀλήπασας, καὶ τοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του διατελοῦντα τὸν Λεπενιώτην, δὲν ἠνείχετο αὐτὸν ζῶντα· ὅθεν καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐξοντώσῃ δι' ἐπιβουλῆς, τὴν δ' ἀπόφασιν ταύτην ἐπραγματοποίησε δυστυχῶς ὁμογενῆς, ὀνόματι Νίκος Θεοῦ, δολοφονήσας τὸν Λεπενιώτην εἰς τὸ χωρίον Φουρνᾶ ἐξερχόμενον τῆς ἐκκλησίας. Δολοφονηθέντος δ' αὐτοῦ ἔμειναν οἱ τελευταῖοι ὡς ζωντανὸν λείψανον τῆς διαλυθείσης ἐταιρίας τοῦ Λεοντοκάρδου Κατζαντώνη, καὶ ὡς ζῶσα ἀνάμνησις τῶν ἀπαραμίλλων κατορθωμάτων τοῦ γίγαντος τούτου καὶ προδρόμου τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας, μέχρις ὅτου ἀναφλεχθεὶς ὁ εἰς τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ Κατζαντώνη καὶ τῶν λοιπῶν ἀρματωλῶν μεταδοθεὶς σπινθὴρ τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας διέλαμψεν. Ἀπὸ δὲ τῆς Δακίας μέχρι Ταινάρου ἠκούσθη κραυγὴ λαοῦ διαρρήγνυοντος δουρικὰ δεσμὰ καὶ μετατρέποντος αὐτὰ εἰς φάσγανα τυραννοκτόνα. Τότε δὴ τότε οἱ ἐναπομείναντες οὗτοι τοῦ Κατζαντώνη σύντροφοι λαβόντες τὰ ὄπλα ἔδραμον εἰς τὴν ἔχουσαν ἀνάγκην τοῦ ἀθλητικοῦ αὐτῶν βραχίονος κοινὴν πατρίδα καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν φλεγόμενοι ὑπ' ἀγνοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκδικούμενοι τὸν μαρτυρικὸν τοῦ Κατζαντώνη θάνατον, οὕτινος τὸ φάσμα παρίστατο πάντοτε ἐνώπιόν των, ζητῶν ἐκδίκησιν, ἀπέδειξαν εἰς τοὺς τυράννους, πῶς πολεμῶν ἀποθνήσκει ὁ ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἐλάτων τῶν Ἀγράφων καὶ ὁ μαθὼν νὰ πολεμῇ ὑπὸ τὴν νικηφόρον τοῦ Κατζαντώνη σημαίαν, συντελέσαντες οὕτω οὐκ ὀλίγον δι' ἀπαραμίλλων ἀνδραγάθημά των εἰς τὸν κοινὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα τοῦ 1821.

ΤΕΛΟΣ.

Τò παρών διαμορφώθηκε σè ψηφιακή μορφή από αντίτυπο
για τις ανάγκες τής ιστοσελίδας www.pentalofo.gr

www.pentalofo.gr